

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra společenských věd

**Adolf Hitler a jeho cesta k moci
(rekonstrukce ideových i mocensko-politických předpokladů)**

Diplomová práce

**Adolf Hitler's rise to power
(reconstruction of ideological and power political preconditions)**

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

AUTOR PRÁCE
Bc. Simona Strouhalová

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Košicích, dne

Bc. Simona Strouhalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce PhDr. Petru Nesvadbovi CSc. za odborné vedení, mnoho cenných rad a čas, který mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval. V neposlední řadě patří poděkování mé rodině za její podporu.

ANOTACE

Diplomová práce si klade za úkol zmapovat cestu Adolfa Hitlera k moci a popsat jeho jednotlivé životní etapy. A to již od útlého dětství až po okamžik, kdy stanul v čele Německa jako kancléř. V práci je zahrnut také jeho pobyt ve Vídni, působení v první světové válce, jejíž konec vyústil v uzavření Versailleské smlouvy a zhoršení politické a hospodářské situace Německa. Dále pojednává o začátcích Hitlerovy politické kariéry, kterou lze rozdělit do dvou etap. První, kdy vstupuje do hnutí, pokusí se o neúspěšný politický puč a je odsouzen k vězení v Landsbergu, kde napíše své dílo Mein Kampf. Druhá část se zabývá Hitlerovým návratem na politickou scénu a jeho snahami dosáhnout moci „legální“ cestou, jež se mu v závěru, díky vytrvalé agitaci a neústupnosti podaří.

KLÍČOVÁ SLOVA

Adolf Hitler * antisemitismus * Mnichovský pivní puč * nacismus * NSDAP * první světová válka * Výmarská republika * Versailleská smlouva

ANNOTATION

The thesis aims to map Adolf Hitler's path to power and to describe his various stages of life. From his early childhood to the moment when he became Chancellor of Germany. Also included in the work is his stay in Vienna, his involvement in the First World War, the end of which resulted in the Treaty of Versailles and the deterioration of Germany's political and economic situation. It also discusses the beginnings of Hitler's political career, which can be divided into two stages. The first, when he joins the movement, attempts an unsuccessful political coup and is sentenced to imprisonment in Landsberg, where he writes his work Mein Kampf. The second part deals with Hitler's return to the political scene and his attempts to achieve power through legal means, which he eventually succeeds in doing through persistent agitation and intransigence

KEY WORDS

Adolf Hitler * antisemitism * Munich Beer Putsch * Nazism * NSDAP * World War I * Weimar Republic * Treaty of Versailles *

Obsah

Úvod	6
1. Hitlerova raná léta	7
1.1. Původ a dětství	7
1.2. Vídeňské období	13
2. První světová válka	18
2.1. Hitlerovo působení v 1. světové válce	18
2.2. Versailleská mírová konference	21
2.3. Situace v Německu po roce 1918	25
3. Začátky Hitlerovy politické kariéry.....	30
3.1. Návrat z první světové války	30
3.2. Vstup do politiky	32
3.3. Hitlerův vzestup v NSDAP	35
3.4. „Pivní puč“	38
3.5. Vězení v Landsbergu a Mein Kampf	42
4. Vymezení a ideologie nacismu	47
5. Hitlerova cesta k uchopení moci.....	52
5.1. Hitlerův návrat na politickou scénu.....	52
5.2. Zkáza demokracie.....	56
5.3. Lednová jednání a jmenování Hitlera kancléřem	62
Závěr	68
Seznam použitých zkratk	70
Seznam použitých zdrojů	71
Seznam příloh.....	74
Přílohy práce.....	75

Úvod

Adolf Hitler se bezesporu řadí mezi osobnosti, které nenávratně přepsaly chod dějin. Problematika jeho diktátorského nacistického režimu je v současnosti stále aktuálním tématem, které je předmětem zájmu mnoha autorů. Každý zná příběh muže, který dokázal zfanatizovat celý národ a poslat ho do zničující války. Tato diplomová práce si klade za cíl seznámit čtenáře s životními etapami Adolfa Hitlera, od jeho narození až po moment, kdy stanul v čele Německa jako říšský kancléř. Předmětem bádání jsou především události, společenské podmínky a osobnosti, které měly vliv na zformování Hitlerova světového názoru a jeho životní cestu. K tomu účelu bylo využito četné množství soudobých literárních děl, z nichž bych vyzdvihla především dílo *Hitler 1889-1936: Hybris* z pera britského historika Iana Kershawa, které představuje jeden z nejucelenějších životopisů nacistického vůdce. Dále také například anglická kniha od autora Johna Evanse s názvem *Coming of the Third Reich*, která rekapituluje vzestup nacistického hnutí. Analýza a komparace informací, čerpaných z uvedených zdrojů mi sloužily k sepsání této diplomové práce.

Strukturu diplomové práce tvoří celkem pět hlavních kapitol. První z nich je zaměřena na Hitlerovo dětství, výchovu a studentská léta. Odtud práce navazuje na Hitlerovo působení v první světové válce, cestu k přijetí Versailleské smlouvy a důvody jejího selhání. Tato kapitola také popisuje celkovou společenskou a ekonomickou situaci v Německu po roce 1918. Třetí kapitola se věnuje Hitlerovým politickým začátkům, jeho postupnému vzestupu v nacistickém hnutí a nevydařenému politickému puči, jenž vyústil v jeho krátké uvěznění v Landsbergu, ze kterého vzešlo napsání díla *Mein Kampf*. Následující kapitola nastíní vymezení a ideologii národního socialismu, který vychází z německé tradice fašismu. Závěr práce tvoří pojednání o Hitlerovu návratu na politickou scénu a jeho snahami k dosažení moci parlamentní cestou, jež se mu v závěru, díky vytrvalé agitaci a neústupnosti podaří.

Hlavní motivací k volbě tohoto tématu byla především vlastní zainteresovanost a zájem o prohloubení a obohacení znalostí o Německu a jeho dějinách.

1. Hitlerova raná léta

1.1. Původ a dětství

Hitlerův otec se narodil 7. června 1837 v Döllersheimu svobodné rolnické děvečce Marii Anně Schicklgruberové, a ještě toho dne byl pokřtěn jménem Alois. Kolonka určená pro jméno otce zůstala v matrice křtů prázdná. Pět let po Aloisově narození se mladičká Marie provdala za mlynářského tovaryše Johanna Georga Hiedlera. Krátce po matčině předčasné smrti a možná i dříve byl Alois svěřen do péče Hiedlerova mladšího bratra Johanna Nepomuka, který však své příjmení psal jako „Hüttler“. Oba bratři jsou pokládáni za možné otce Aloise Schickelgrubera. Jednou z hypotéz je také to, že pravým dědečkem Adolfa Hitlera byl Žid Frankenberger ze Štýrského Hradce, v jehož domě Marie Schickelgruberová sloužila jako kuchařka v době, kdy otěhotněla. Tato verze se začala objevovat už ve dvacátých letech v prostředí mnichovských kaváren a později tyto spekulace rozhlašoval zahraniční tisk. Později se tato hypotéza opět vynořila až po druhé světové válce, a to z úst Hanse Franka, který byl souzen v Norimberku. Frank podal svědectví o tom, že Hitler údajně dostal dopis od svého synovce Williama Patricka Hitlera (syn Hitlerova staršího bratra Aloise), ve kterém mu vyhrožuje, že prozradí Hitlerův židovský původ. Toto tvrzení však nikdy nebylo podloženo skutečnými důkazy. Dle dostupných údajů žádná židovská rodina ve Štýrském Hradci v této době nežila, stejně tak neexistuje svědectví o tom, že by Marie v tomto městě, kdy vůbec pobývala. Proto nejpravděpodobnějšími uchazeči o paternitu Hitlerova otce zůstávají bratři Johann Georg Hiedler a Johann Nepomuk Hüttler.¹ Oficiálně jím byl od roku 1876 Johann Georg, kdy došlo ke změně matričních údajů v té době již čtyřicetiletého Aloise. Učinil tak za přítomnosti tří svědků místní farář, který provedl změnu údajů z „nemanželský“ na „manželský“ a také doplnil chybějící jméno otce. Poznámka na okraji stránky s chybně uvedeným jménem zněla takto: *„Níže podepsaní svědci Josef Romeder, Johann Breiteneder, Endgelbert Paukh dosvědčují, že Georg Hitler zapsaný jako otec a svědkům dobře známý, se prohlásil za otce dítěte Anny Schickelgruberové*

¹ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 33-34

a požádal o zanesení svého jména do místní matriční knihy.² Jelikož tito tři svědci neuměli psát, podepsali se třemi křížky a kněz dopsal jejich jména. Také zapomněl připojit datum, svůj vlastní podpis a podpisy (již dávno zesnulých) rodičů. Ačkoli to bylo sotva legální, změna původu nabyla účinnosti a od ledna 1877 se Alois Schicklgruber jmenoval Alois Hitler.³

Klára byla Aloisovou třetí ženou a jelikož byli úředně bratranec a sestřenice z druhého kolene, potřebovali ke svému sňatku církevní dispens. Ten jim byl roku 1884 udělen a pár se mohl vzít. Nedlouho na to, se jim narodil první syn Gustav, o rok později následovala dcera Ida a po krátkém čase druhý syn Otto, který však krátce po narození zemřel. Stejný osud bohužel potkal i dva starší sourozence, kteří v rozmezí několika týdnů podleli záškrtu. Pár měsíců na to přišla Klára opět do jiného stavu a 20. dubna 1889 o půl sedmé večer ve městě Braunau am Inn přivedla na svět své čtvrté dítě, kterému bylo dáno jméno Adolf. Adolf měl dva starší nevlastní sourozence z otcova druhého manželství – Aloise a Angelu.⁴

Rodina si žila v dobrých poměrech. Hitlerův otec si jako vysoce postavený úředník přišel na velmi solidní plat, zhruba stejný jako ředitel základní školy. Rodina patřila k pohodlné střední třídě a nemusela se příliš uskromňovat. Když bylo Adolfovi 5 let, porodila Klára syna Edmunda, který však ve svých necelých šesti letech zemřel na zarděnky. Posledním přírůstkem do rodiny byla dcera Paula, která se jako jediná se svým bratrem Adolfem dožila dospělého věku. V domácnosti Hitlerových žila i matčina mladší svobodná sestra Johanna Pölzlová, která rodině pomáhala.⁵

V roce 1892 byl Alois Hitler ve svém zaměstnání povýšen, a z toho důvodu se celá rodina přestěhovala z Braunau do Pasova v Bavorsku. Alois byl váženým úředníkem, který ve společnosti působil sebevědomě a autoritativně. Doma byl velmi chladný a často ho popadaly výbuchy vzteku, během kterých si svou špatnou náladu vybíjel na své rodině. Na rozdíl od svého vznětlivého manžela

² FEST, Joachim. *Hitler: Kompletní životopis*. Praha: NAŠE VOJSKO, 2008. ISBN 978-80-206-0946-5. str. 25

³ Tamtéž, str. 25

⁴ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 35-36

⁵ VOLKER, Ullrich. *Hitler: Ascent 1889-1939*. New York: Alfred A. Knopf, 2016. ISBN 9780385354394.

zahrnovala Klára svoje vlastní i nevlastní děti láskou a snažila se nad nimi držet ochranou ruku. Adolf svou matku nesmírně miloval, její fotografii měl u sebe až do samého konce svého života. Klářin židovský lékař Eduard Bloch později vyprávěl o vztahu Adolfa ke své matce: „*I když on nebyl nějaký „maminčin mazánek“ v obvyklém slova smyslu,*“ a dodal: „*jakživ jsem nebyl svědkem těsnějšího pouta.*“⁶

Roku 1895 se Hitlerovi usadili ve vsi Hafeld, která je součástí obce Fischlham u Lambachu. V květnu toho roku byl Adolf zapsán do místní jednotřídky a dva následující roky, které v této škole strávil, se nesly v duchu dobrých známek i chování. V tu dobu Adolfův otec odešel předčasně po 40 letech služby do penze, aby se naplno věnoval svému koníčku včelaření.⁷ Otec nebyl s výkony svého syna příliš spokojen a rozhodl se Adolfa zapsat do kláštera benediktinů v Lambachu. Viděl svého syna jako lenivce a měl za to, že přísný přístup mnichů pro něj bude prospěšný. Adolf se tak stal členem chóru a církevní svět ho očaroval natolik, že si pohrával s myšlenkou stát se knězem.⁸

Jelikož byl Alois Hitler nestálý, rodina se musela stěhovat ještě několikrát, nakonec se ale usadila ve vesnici Leonding u Lince. Alois zde koupil dům s přilehlým pozemkem. Adolf začal navštěvovat třetí třídu, kde stále úspěšně prospíval. V kolektivu byl oblíbený a po škole trávil svůj volný čas hrami na vojáky. V této době ho obzvláště zaujaly populární příběhy Karla Maye o Divokém západě a také ilustrované dějiny prusko-francouzské války, které doma objevil.⁹

V roce 1900 je jedenáctiletý Adolf svým otce zapsán do prvního ročníku chlapecké reálky. Postupně docházelo ke sporům o Adolfovu budoucnost. Hitlerův otec si přál, aby jeho syn pokračoval v jeho šlépějích a stal se úředníkem. Zde se však Alois setkal s tvrdým odporem. Hitler se později o této skutečnosti vyjadřoval ve své knize *Mein Kampf* následovně: „*Zíval jsem a zvedal se mi žaludek při představě, že bych vysedával v kanceláři, připraven o svobodu, aniž bych byl*

⁶ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 37

⁷ HAUNER, Milan a Jaroslav ČVANČARA. *Hitler den po dni: úplný životopis slovem a obrazem*. Praha, 2017. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-181-9. str. 23

⁸ *Adolf Hitler*. Praha: Naše vojsko, 2010. Vojenské dějiny ve fotografii. ISBN 978-80-206-1127-7. str. 9

⁹ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 39

*pánem vlastního času.*¹⁰ Hitler tímto sporem odůvodňoval svůj nedostatečný prospěch na střední škole. Z Adolfa se stal sebestředný, vznětlivý a tvrdohlavý chlapec, který otevřeně pohrdal autoritami. Svůj první školní rok musel opakovat, jelikož propadl z matematiky a přírodopisu. Do školy chodil s nechutí, opovrhoval svými spolužáky i pedagogy. Jediný učitel, který si vysloužil jeho obdiv byl dějepisář dr. Leonard Pötsch, jemuž později připisoval to, že v něm vzbudil německo-nacionalistické cítění. Ani po letech Hitler na svého oblíbeného profesora nezanevřel, a dokonce ho v roce 1938 navštívil v Klagenfurtu. Tam byl příjemně překvapen skutečností, že jeho drahý kantor je příslušníkem nacistického oddílu SS. Další významnou postavou, která podobně působila na jeho smýšlení, byl tehdy populární vůdce pangermánského hnutí rytíř Georg Ritter von Schönerer. Ten byl ve Vídni známý svými výroky o antisemitismu a německé nadřazenosti.¹¹

Alois Hitler zažil pouze začátky Adolfova studia na reálce. V lednu roku 1903 totiž náhle zkolaboval u sklenky vína ve Wiesingerově hostinci a zemřel ještě předtím, než na místo dorazila lékařská pomoc. Rozepře o synovu budoucnost tímto ustaly. I přesto, že se Klára pokoušela chlapce ve škole udržet a směřovat ho k přáním jeho otce, Adolf nakonec roku 1905 studií zanechal a rozhodl se svůj život zasvětit snahám stát se umělcem-malířem. Rodina se v červnu toho roku přestěhovala do útulného bytu v Linci, kde se šestnáctiletý Adolf jako jediný muž v domácnosti nechal obskakovat matkou, tetou Johannou a svou mladší sestrou Paulou. Adolf navíc od své matky dostal klavír, na který se čtyři měsíce učil hrát. Namísto toho, aby ovdovělé matce pomohl s obživou rodiny, se celé dny věnoval umění, četbě nebo psaní básní. Večery trávil návštěvou divadelních představení nebo opery a při tom všem snil a fantazíroval o tom, že se stane uznávaným umělcem.

Hitler byl přímo očarován skladbami Richarda Wagnera. Wagner pro něj představoval vrchol umělecké geniality a ideál, který je třeba napodobovat. Svě nadšení pro hudbu sdílel se svým tehdejším přítelem Augustem („Gustlem“)

¹⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 41

¹¹ HAM, Paul. *Young Hitler: The Making of the Führer*. 1. Australia: Penguin random house, 2017. ISBN 9780143786566.

Kubizekem, se kterým se seznámil v linecké opeře. Povahy obou chlapců se v mnohém lišily, ale i přesto byl jejich vztah podivným způsobem vyvážený. Adolf, poněkud arogantní a namyšlený, překypoval názory, pro něž potřeboval někoho, kdo by jim přitakával a trpělivě naslouchal. A právě takového člověka našel v Gustlovi. Kubizek se vždycky snadno nechal strhnout Adolfovým barvitým vyprávěním a byl nadšen jeho schopností formulovat myšlenky. Adolfovi submisivní přístup a oddanost jeho přítele vyhovovala, a proto jejich přátelství tak dobře fungovalo. V té době se také mladý Hitler poprvé zamiloval. Adolf byl okouzlen o dva roky starší dívkou Stefanií, kterou potkával na městské promenádě. Byl však příliš stydlivý na to, aby kdy dívku oslovil, a tak jeho zalíbení zůstalo pouze platonické.¹²

Na tato léta Hitler vzpomínal jako na nejšťastnější období jeho života a Linec jako takový považoval za své rodné město, kde prožil bezstarostné mládí. Navždy ho už bude stavět do kontrastu s Vídní, kterou brzy pozná a bude se mu protivit.

Svou první cestu do Vídně podnikl Adolf z matčiných peněz na jaře roku 1906. Vyrazil poznávat veškeré pamětihodnosti, které město nabízelo a byl jimi uchvácen. Navštěvoval divadla, místní muzea a samozřejmě ho naprosto nadchla majestátnost Dvorské opery, kde zhlédl Wagnerovo představení „Tristan“ a „Bludného Holanďana“ v provedení hudebního skladatele Gustava Mahlera. Tato výprava v něm jen více podnítila touhu stát se slavným umělcem.

A tak se Adolf rozhodl udělat první krok na cestě za svým velkým snem a v létě 1907 a přihlásil se na Akademii výtvarných umění. V té době mu bylo osmnáct let, stále si nevydělával, ale o peníze nouzi neměl. V té době ho hmotně zabezpečila jeho teta Johanna s půjčkou 924 korun, která se v té době rovnala ročnímu platu učitele. Přijímací zkouška se skládala ze dvou částí. Nejdříve prošli kandidáti předběžnou vstupní zkouškou, kde prezentovali svou vlastní práci. Adolf spolu s dalšími 112 uchazeči tímto prvním kolem prošel a byl připuštěn k následné tříhodinové zkoušce, při které musel vyhotovit práci na zadané téma. Adolf byl pevně přesvědčen, že zkoušky bez pochyb složí, a o to větším šokem pro něj byl moment, kdy mu z Akademie přišlo vyjádření o jeho nepřijetí. Tato

¹² KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.42-45

skutečnost silně otrásla jeho sebevědomím. Rektor mu jako odůvodnění sdělil, že nemá dostatečné předpoklady ke studiu malíře, ale že by možná uspěl na poli architektury. Hitler líčil své vzpomínky na tuto událost v Mein Kampf takto: *„Poprvé v životě jsem byl vnitřně rozpolcen. To, co jsem se právě dozvěděl o svých schopnostech, bylo jako blesk z čistého nebe a najednou odhalilo konflikt, s nímž jsem už delší dobu bojoval...Během pár dnů jsem zjistil, že bych se někdy mohl stát architektem. Byl to ale běh na velmi dlouho trať Potřeboval bych totiž mít dokončené vzdělání na realschule.“*¹³

Se svým neúspěchem se nespěšně ani svému drahému příteli Gustlovi a už vůbec ne své nemocné matce. Klářin zdravotní stav se každým dnem rapidně zhoršoval. Byla jí diagnostikována rakovina prsu, která v té době dospěla do posledního stádia. Dle židovského lékaře Eduarda Blocha, který Hitlerovu matku dlouhodobě ošetřoval, byl její stav beznadějný. Adolf dělal vše, co bylo v jeho silách, aby matce pomohl, avšak 21. prosince 1907 ve věku čtyřiceti sedmi let své nemoci podlehl.¹⁴ Hitler byl smrtí své matky naprosto zdrcen. Doktor Bloch vzpomínal, že *„Během své téměř čtyřicetileté praxe jsem nikdy neviděl žádného mladého člověka tak zlomeného a zarmouceného, jako byl mladý Adolf Hitler, když mi přišel poděkovat za moji lékařskou péči a pro slzy téměř nemohl mluvit.“*¹⁵

V roce 1938, po anšlusu Rakouska, musel tehdy šestašedesátiletý doktor Bloch svou ordinaci uzavřít. Ale i přesto, že téměř celá jeho rodina emigrovala do USA, on zůstal a doufal v to, že k němu Hitler stále cítí náklonnost ze starých časů. A opravdu tomu tak bylo. Blochovi, jako jedinému Židovi v Linci, byla poskytnuta úřední ochrana gestapa. Netýkala se ho povinnost nosit hvězdu, mohl si ponechat své peníze a nemusel do sběrného tábora.¹⁶ Nakonec také mohli svůj dům prodat za obvyklou tržní cenu a bylo jim dovoleno vycestovat s neobvyklou částkou peněz. Blochovi, spolu s jejich dcerou Gertrudou a zetěm Franzem Krenem, mohli koncem listopadu 1940 odjet do Lisabonu. Odtud odpluli do Spojených států

¹³ HAM, Paul. *Young Hitler: The Making of the Führer*. 1. Australia: Penguin random house, 2017. ISBN 9780143786566. str.39

¹⁴ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.45-48

¹⁵ HAMANN, Brigitte. *Hitlerova Vídeň: diktátorova učednická léta*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 2011. Obzor (Prostor). ISBN 978-80-7260-246-9. str. 49

¹⁶ Tamtéž, str. 49

a usadili se v newyorské čtvrti Bronx. 1. června 1945, téměř přesně měsíc poté, co Hitler spáchal sebevraždu ve svém berlínském bunkru, zemřel Eduard Bloch na rakovinu žaludku.¹⁷

1.2. Vídeňské období

Adolf Hitler přijel do Vídně v únoru 1908. Od rodiny se téměř úplně distancoval, jediná osoba, se kterou Hitler udržoval styky, byla jeho teta Johanna. Ta mu až do její smrti v roce 1911 byla velkou oporou, hlavně co se finanční stránky týče. Jeho poručíkem se po matčině úmrtí stal Josef Mayrhofer, který se Hitlera snažil zviklat k tomu, aby přijal místo pekařského učně. Hitler samozřejmě odmítl a s plánem se znovu přihlásit na Akademii výtvarných umění se odebral do Vídně. Zde si v pronajal malý pokoj ve Stumpergasse 31. Dům patřil české švadleně Marii Zakreysové. Otázka Hitlerových financí v té době je předmětem mnoha dohadů. Sám Hitler v *Mein Kampf* vyjadřuje tak, že: „*sirotčí důchod, na který jsem měl nárok, nebyl dost velký, abych z něho mohl vyžít, a tak jsem stál před otázkou, jak si vydělat na chléb.*“¹⁸ A přesto byly jeho poměry zpočátku mnohem lepší, než později tvrdil. Se svou sestrou si rozdělili dědictví ve výši dva tisíce korun, což mu tehdy stačilo na roční bydlení ve Vídni, a to, aniž by musel pracovat. Navíc po dovršení čtyřadvaceti let se mu měl uvolnit přístup k otcovu svěřeneckému fondu, který obsahoval částku 625 korun.¹⁹

Za nedlouho se k Adolfovi ve Vídni přidal jeho přítel August Kubizek. K tomu dopomohlo Hitlerovo přemlouvání jak samotného Gustla, tak i jeho rodičů, na které apeloval, aby syna do Vídně pustili a umožnili mu stát se hudebníkem. To je vidno z jejich korespondence, kterou August později zveřejnil ve své knize *Adolf Hitler, můj přítel z mládí*: „*Milý příteli! Toužebně očekávám zprávu o Tvém příjezdu. Napiš brzy a určitě, abych mohl připravit všechno ke slavnostnímu uvítání. Celá*

¹⁷ ÁLVAREZ, Jorge. Eduard Bloch, the Jewish doctor whom Hitler helped to leave Germany in 1940. *LBV Magazine Cultural Independiente* [online]. [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.labrujulaverde.com/en/2020/04/eduard-bloch-the-jewish-doctor-whom-hitler-helped-to-leave-germany-in-1940/>

¹⁸ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 68

¹⁹ HAM, Paul. *Young Hitler: The Making of the Führer*. 1. Australia: Penguin random house, 2017. ISBN 9780143786566. str. 28

*Vídeň už na Tebe čeká. Přijed' tedy brzy. Přijdu Ti samozřejmě naproti.*²⁰ Gustl se opravdu na konci února rozloučil se svými rodiči a odebral se za Adolfem do Vídně, kde začal studovat na místní konzervatoři. Hitler se stále nevzdával vyhlídek o přijetí na Akademii. Avšak pro to, aby druhý pokus nedopadl stejně neúspěšně, jako ten předchozí, nepodnikl fakticky nic. Ještě před odjezdem do Vídně mu byl od matčiny bývalé bytné nabídnut kontakt na významného scénografa Dvorní opery Alfreda Rollera, který byl ochoten si s Adolfem pohovořit. Hitler však odmítl a pokračoval stejně jako v Linci v bezcílném poflakování a malování si utopických plánů o své velkolepé budoucnosti. Hitlerova frustrace z akademických nedostatků začala vystupovat do popředí. Jeho přítel sklízel na konzervatoři úspěchy, a to Adolfovi na sebevědomí nepřidávalo. Jednou v záchvatu vzteku prozradil Gustlovi skutečnost o nepřijetí na Akademii. Kubizek na Adolfův výbuch emocí vzpomíná takto: *„Tahle akademie!“ ... „Samí staří, křečovití, zaostalí služebníci státu, neuznalí byrokrati, stupidní úřednické kreatury! Celou akademii by měli vyhodit do vzduchu!*²¹ Podobný despekt choval i k novodobým umělcům. Jeho vkus byl tradiční a antimoderní, zaujímal naprosto odmítavý postoj k uměleckým představitelům a hnutím, které v té době dominovaly Vídní. Byl lhostejný k secesnímu umění Gustava Klimta, k hudbě Richarda Strausse anebo třeba i k architektuře Otty Wagnera. Tíhl k monumentalitě, velikosti. Obdivoval velkolepou Ringstraße a její budovy Parlamentu, Novou radnici vybudovanou v klasickém slohu, znamenitá muzea, a především Dvorní divadlo a operu. Stále byl silně posedlý Wagnerem a později tvrdil, že jeho Tristana viděl ve Vídní třicetkrát nebo čtyřicetkrát. Několikrát projevil snahu napsat svou vlastní operu nebo divadelní hru. Pro svůj nový projekt se vždy nejprve nadchnul, ale když zjistil, že není dostatečně schopný, vždy nakonec od svého záměru upustil.²²

Na léto 1908 se August vrátil zpět do Lince ke svým rodičům. Po celý tento čas si s Adolfem vyměňovali dopisy, ve kterých se nakonec domluvili, že se znovu shledají v listopadu, kdy Adolf vyzvedne svého přítele na Západním nádraží ve

²⁰ KUBIZEK, August. *Adolf Hitler, můj přítel z mládí*. [Turnov]: Tygros, 2012. ISBN 978-80-260-1879-7. str.145

²¹ Tamtéž, str.158

²² KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 62-63

Vídni. Gustl byl proto značně zmatený, když vystoupil z vlaku a jeho přítel nebyl nikde k nalezení. Ještě větší překvapení ho však čekalo v jejich bytě, ve kterém nebylo po Hitlerovi ani stopy. Jejich bytná, paní Zakreysová, Kubizekovi oznámila, že Adolf byt opustil koncem léta, a že po sobě nezanechal žádný vzkaz či informace o jeho nové adrese. Důvod Hitlerova náhlého odchodu není známý, ale nejpravděpodobnější verzí je to, že Adolf podruhé neuspěl u přijímacích zkoušek na Akademii výtvarných umění. Ty znovu podstoupil v říjnu 1908 a tentokrát nebyl připuštěn ani do druhého kola. Bylo to pro Hitlera dalším osobním selháním a nejspíš neměl dost odvahy k tomu předstoupit před svého přítele, kterému se na konzervatoři dařilo. Navíc se velmi výrazně zhoršovala Hitlerova finanční situace. Docházely mu peníze, které mu zbyly po matce, a protože nebyl schopný si za celý dosavadní pobyt ve Vídni najít zaměstnání, dolehla na něj chudoba. V této době byl ubytován v novém podnájmu na Felberstraße, kde strávil devět měsíců. O tom, co Hitler v tomto období dělal však nejsou téměř žádná svědectví.²³

V srpnu 1909 Hitler opustil svůj tehdejší podnájem a nastěhoval se do o poznání skromnějšího příbytku. Zde však vydržel necelý měsíc a kvůli finanční tísní byt opustil patrně i bez zaplacení činže. V tuto dobu zažíval Hitler krušné časy. Jediným jeho příjmem byl sirotčí důchod, který činil pětadvacet korun. To nestačilo ani na to, aby si mohl dovolit platit trvale nájem. Z tohoto důvodu se často uchýlil k přenocování v různých útulcích či přímo pod širým nebem. Před Vánoci toho roku upadl na společenské dno. Bídou strhaný, vyhublý a štěnicemi prolezlý Adolf se dostal do útulku pro bezdomovce v Meidlingu. Právě zde se seznámil s Reinholdem Hanischem. I když jeho svědectví není úplně důvěryhodné, popisuje nám následující období Hitlerova života ve Vídni. Společně vyhledávali lehké manuální práce, jako bylo například odklizení sněhu. Když se Hanisch dozvěděl, že Hitler je zdatný výtvarník, nabídl mu obchod. Přesvědčil ho, aby požádal svou rodinu o půjčku na nákup malířských potřeb. Teta Johanna mu poslala štědrou sumu peněz a tím začalo jejich malé podnikání. Hitler maloval pohlednice s motivy města a Hanischovým úkolem bylo hledat kupce, kteří by o ně měli zájem. Hitler si také polepšil co se bydlení týče a z bezdomoveckého útulku se přestěhoval do

²³ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.69-71

mužského domova na severu města. Jejich podnikání stále fungovalo, i když dle Hanische byl Hitler lenivý a se svou prací postupoval pomalu. I přesto se jim vcelku dařilo a jejich klientela se rozrůstala. Po nějaké době se však dvojice čím dál častěji dostávala do konfliktu a celá situace vyvrcholila tím, když Hitler obvinil Hanische ze zpronevěry peněz. Případ byl postoupen policii a Hanisch i když nakonec za používání falešného jména, byl odsouzen k několikadennímu vězení.²⁴

Po ztrátě přítele a obchodního partnera zůstal Hitler i nadále v mužské ubytovně a pokračoval v předchozí výtvarné činnosti sám. Prodej jeho obrazů mu vynášel skrovný přivýdělek, se kterým spolu se sirotčím důchodem dokázal hospodařit. V březnu roku 1911 zemřela teta Johanna, která nejednou poskytla Adolfovi štědré půjčky na podpoření jeho údajného studia. Navíc v té době jeho nevlastní sestra Angela požádala o přiznání celého sirotčího důchodu pouze ve prospěch malé Pauly, kterou měla ve své péči. Hitler tak přišel o stálý příjem, což citelně narušilo jeho rozpočet. Ani to ho ale nepřimělo k snahám o to, si najít běžné zaměstnání. Stále věřil, že naplní své poslání stát se umělcem a v domově často říkával, že se chystá odjet do Mnichova, kde se přihlásí na místní Akademii výtvarných umění.²⁵ S odjezdem příliš nespíchal, a to hlavně proto že mu po jeho čtyřadvacátých narozeninách mělo vzniknout právo na podíl z otcovského dědictví. To mu skutečně bylo 16. května 1913 okresním soudem v Linci přiznáno a Hitler obdržel obnos ve výši 819 korun. Poté ho už ve Vídni nic nedrželo, a tak o pár dní později se svým novým přítelem z ubytovny Rudolfem Häuslerem odcestovali do Mnichova. Hitler odešel z Rakouska z důvodů, které později označil za „politické“ - nechtěl vstoupit do rakouské armády, která se dle něj skládala z Čechů, Slováků, Židů a dalších „negermánských“ příslušníků a po jejich boku bojovat za habsburskou monarchii, v jejíž budoucnost nevěřil. Na základě všech dostupných informací se však zdá, že se ve skutečnosti již od roku 1909 vyhýbal povinnému odvodu a byl rakouskými úřady považován za dezertéra.²⁶

²⁴ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 73-76

²⁵ Tamtéž, str. 77-87

²⁶ HAUNER, Milan a Jaroslav ČVANČARA. *Hitler den po dni: úplný životopis slovem a obrazem*. Praha, 2017. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-181-9 str. 45

Není divu, že Hitlera nešťastný průběh jeho vídeňského pobytu zahanbil a ponížil natolik, že začal městem pohrdat. Vídeňská léta nesmazatelně poznamenala Hitlerovu osobnost a „základní zásobu názorů“, které zastával. Tyto „osobní názory“ se však ještě nespojily v plnohodnotnou ideologii či „světový názor“.²⁷

²⁷ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.87

2. První světová válka

Tato válka byla prvním konfliktem, která měla globální charakter. První světová válka trvala mezi lety 1914 až 1918 a hlavním katalyzátorem pro její vypuknutí byl atentát na arcivévodu a následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este, ke kterému došlo 28. června 1914 v Sarajevu. Nedlouho na to vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, což spustilo řetězovou reakci a v řádu několika týdnů se ve válce ocitla většina Evropy.

2.1. Hitlerovo působení v 1. světové válce

Hitler válku nadšeně vítal a téměř ihned po vlasteneckém shromáždění na Odeonském náměstí v centru Mnichova, se jako dobrovolník přihlásil do bavorské armády. Ačkoli byl rakouského původu, bylo jeho žádosti nakonec vyhověno. I přesto, že k jeho přijetí přispěla hlavně byrokratická nedbalost, Hitler později tuto skutečnost líčil zcela jinak. Tvrdil, že s žádostí oslovil přímo bavorského krále Ludvíka III. Kladná odpověď z úřadu vlády mu přišla hned následující den a mladý Hitler byl v září roku 1914 přiřazen k 16. záložnímu pěšímu pluku (znám také jako Listův pluk, podle jeho prvního velitele Julia Lista). K tomuto pluku patřili také Rudolf Hess a četař Max Amann, ze kterých se v budoucnu stanou jeho oddaní přívrženci. Hitlerovo zapojení do první světové války bylo určujícím a zlomovým okamžikem v jeho životě. Před narukováním čelil letům plných strádání, odmítání a nenaplnění svých uměleckých ambicí. Vnímal válku tedy hlavně jako vysvobození ze svého bezúčelného života. Hitlerova osobnost by se pravděpodobně nevyvinula stejně nebýt tohoto konfliktu, protože to byla především první světová válka, která umožnila jeho budoucí politickou kariéru.²⁸

Listův pluk se velmi brzy střetl s tvrdou realitou války a ocitl se v bitvě na cestě do Meninu u Ypres. V dopise, který Hitler poslal svému známému v Mnichově zachycuje jeho pocity: „*Nad námi to hřmí a hvízdá, větve i kmeny se rozlétají na kousky. Pak granáty dosáhnou okraje lesa a víří oblaka kamení, hlíny a písku, rvou z kořenů velké stromy a dusí se vše pod nažloutlým páchnoucím*

²⁸ ULLRICH, Volker. *Hitler: Ascent 1889-1939*. New York: Alfred A. Knopf, 2016. ISBN 9780385354387.

*mračnem...Z celé naší skupiny zbývá jen já a ještě jeden. Nakonec padne i on. Jedna kule mi utrhne celý levý rukáv. Já ale zázrakem zůstávám bez jediného škrábnutí...*²⁹ První světová válka byla konfliktem, který do té doby v dějinách lidstva neměl obdoby. Pro Hitlera a další muže, kteří se plni válečného vzrušení dobrovolně hlásili bránit svou zemi, se představa o válce změnila v děsivou realitu. Život vojáka v první světové válce se stal každodenním krutým zápasem o holý život. Použití silných výbušnin, plamenometů, jedovatých bojových plynů a dalších nehumánních zbraní proměnilo veškeré romantické představy o válce v krvavý masakr, který zanechal v každém vojákově hluboké trauma. Ve vzpomínkách dalšího válečného veterána Ernsta Jüngerera je válka zachycena takto: „*Boj, otec všech věcí, je také naším otcem...Bušil do nás a otesával nás a vytvrzoval v to, co nyní jsme. A navždy, dokud se bude kolo života v nás točit, boj bude jeho osou. Vycvičili nás pro válku a válečníky zůstaneme do posledního dechu.*“³⁰

Listův pluk zaznamenal po první bitvě devastující ztráty na životech. Z původních 3600 vojáků přežilo pouze 611. Ostatní byli zabiti v boji či zajati nepřátelským vojskem. Hitler byl přesunut k plukovnímu personálu jako kurýr depeší. Z mnoha zdrojů je vidno, že Hitler byl odvážným vojákem. Za svou vojenskou kariéru byl dekorován dvěma železnými kříži. Poprvé se tak stalo již v roce 1914, kdy obdržel vyznamenání za statečnost – Železný kříž 2. třídy. Poté v létě 1918 byl vyznamenán za statečnost před nepřítelem a získal Železný kříž 1. třídy, který se uděloval ve velmi ojedinělých případech. Dodnes není úplně jasné, za jaký čin si Hitler toto ocenění vysloužil. V kronice Listova pluku se žádný záznam o tomto činu nedochoval, avšak vyskytlo se několik očitých svědků, jejichž výpovědi se však značně liší. Podle jednoho svědectví Hitler sám zvládl zajmout skupinu patnácti Francouzů; podle jiné výpovědi to zase byli Angličané. Ať už to bylo jakkoli, Hitler byl na všechna svá ocenění velmi pyšný.³¹ I přes nepopiratelnou statečnost a fyzickou zdatnost byl Hitler mezi ostatními spolubojovníky považován spíše za podivínského svobodníka. Jeho asociální přístup zapříčinil, že s nikým nedokázal navázat bližší vztahy. Tato jeho vlastnost také značně ztěžovala

²⁹ STEINERT, Marlis. *Hitler*. Praha: Levné knihy, 2007. ISBN 978-807-3095-222. str.78-79

³⁰ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str.19

³¹ BULLOCK, Alan. *Hitler: A study of tyranny*. London: Odhams, 1952.

možnost stát se důstojníkem. Nedá se říct, že by byl mezi ostatními neoblíbený, zdá se, že ho měli svým způsobem dokonce rádi, jen se od nich velmi lišil. Nikdy nehovořil o rodině nebo známých, nedostával z domova žádnou korespondenci, neholdoval alkoholu a nenavštěvoval nevěstince. Volný čas trávil sám čtením či kreslením. O jeho samotářské povaze svědčí i záznam v jeho díle *Mein Kampf*, kde nevzpomínal na žádného ze svých kamarádů z války, nýbrž na zaběhnutého foxteriéra, kterého si v zákopech ochočil: „*Když jsem se vracel, poznal mě už z dálky. A když jsem k němu dorazil, byl nadšením bez sebe... Bylo neuvěřitelné, jak jsem tu potvoru miloval.*“³²

Roku 1918 začali mít spojenci postupně navrch a situace se pro Německo nevyvíjela dobře. Do východní Evropy proudily stále nové jednotky čerstvých amerických vojáků a Němci stáli proti obrovské převaze. Také německé zdroje byly téměř vyčerpány a celou situaci ještě zhoršilo vypuknutí epidemie chřipky. Ale i přesto se Vrchní velitelství snažilo tuto skutečnost zastírat a Německem stále proudila vítězná propaganda. Realita však byla naprosto jiná a předním politikům to bylo více než jasné. V září se generál Erich Ludendorff a polní maršál Paul von Hindenburg rozhodli začít vyjednávat o příměří. Bylo jasné, že císař Vilém II. - muž kterého spojenci považovali za hlavní důvod vyvolání válečného konfliktu – nemůže zůstat v čele státu. A tak dne 9. listopadu 1918 došlo k jeho abdikaci a Německo se stalo republikou.³³

Během těchto událostí byl Hitler upoután na nemocniční lůžko v Pasewalku u Štětína v Pomořanech po tom, co byl na frontě zasažen yperitem a dočasně oslepl. Právě zde jim byly sděleny události posledních dní – vypuknutí revoluce, pád dynastie Hohenzollerů a svolání Německa republikou. Pro Hitlera a ostatní vojáky, kteří stále věřili ve vítězství, byly tyto zprávy naprosto šokující a zažívali obrovské zklamání. A i když Hitler v tu dobu propadal zoufalství z porážky, pádu monarchie bezesporu nelitoval. Věřil, že monarchie byla neudržitelná a její konec byl nevyhnutelný. Později se k listopadové revoluci vyjadřoval takto: „*Co se pro mnohé jevilo jako konec, bylo v mých očích vlastně pouhým začátkem. Neboť co*

³² HAM, Paul. *Mladý Hitler: zrození Führera*. Praha: Dobrovský, 2020. Pangea. ISBN 978-807-5850-102. str. 117-118

³³ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propastí*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str. 20

*bylo tehdy ve skutečnosti zničeno? Zničeny byly neudržitelné formy. Buržoazně kapitalistický svět se zřítíl. Jejich období se právě přežilo...rozpadla se například monarchistická právní forma. Německý lid bez ní dokáže žít. Bude bez ní žít lépe.*³⁴

2.2. Versailleská mírová konference

K uzavření příměří mezi Dohodou a Ústředními mocnostmi, které ukončilo čtyři roky krutého válčení, došlo 11. listopadu 1918 v Compiègnském lese. První světová válka byla konfliktem, do té doby nevídaných rozměrů a přinesla obrovské množství obětí. Mimo jiné zapříčinila rozpad čtyř dosavadních monarchií – Rakouska-Uherska, Německa, Ruska a Osmanské říše a vznik nových nástupnických států. Nyní se politici vítězných stran museli vypořádat s celou škálou problémů, které s sebou válka přinesla, a především před nimi stál úkol vypracování podmínek mírového urovnání.

Mírová konference byla zahájena v lednu 1919 v zámku ve Versailles. Na těchto jednáních se mělo vypořádat s otázkou, jakým způsobem potrestat Německo a také hlavně jak zamezit vzniku dalších konfliktů v Evropě i ve světě. Spojené státy v čele s prezidentem Woodrowem Wilsonem se záležitostmi týkajícími se uspořádání poválečného světa zaobíraly už před skončením války. Na to konto Wilson zformuloval čtrnáct bodů, které byly koncipovány jako směrnice pro obnovu poválečného světa a zahrnovaly jeho myšlenky týkající se zahraniční politiky států. Významným byl hlavně bod číslo 14, který vyzýval k vytvoření „všeobecného sdružení národů“, jenž by poskytovalo „vzájemné záruky politické nezávislosti a územní celistvosti jak velkým, tak malým národům“.³⁵ Prezident Wilson doufal v to, že tyto body mu při jednání s ostatními vítěznými mocnostmi pomohou zmírnit jejich požadavky a dosáhnout jistého kompromisu. Tento úkol byl však velmi obtížný, hlavně proto, že představy americké a evropské strany se v mnohém rozcházely a konference byla započata

³⁴ ZITELMANN, Rainer. *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: V.P.K., 1993. ISBN 80-856-2227-0. str. 17-18

³⁵ The Fourteen Points: Woodrow Wilson and the U.S. Rejection of the Treaty of Versailles. *The National WWI Museum and Memorial* [online]. [cit. 2023-05-22]. Dostupné z: <https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points>

bez pevného a předem dohodnutého programu. V zásadě existovaly dvě možnosti řešení, jak zabránit budoucí agresi ze strany Německa – buďto brát na Německo ohled a požadovat takové podmínky, na které by dobrovolně přistoupilo, nebo ho tvrdě potrestat a kompletně odstavit od moci.³⁶ Francouzská strana měla vůči Německu tvrdé požadavky. Obávala se především obnovení jeho moci, a proto horečně usilovala o oslabení svého souseda a to územně, ekonomicky i militaristicky. Francie trvala na určité garanci své bezpečnosti, požadovala po americké a britské straně, aby se zavázaly k její obraně. Žádala separaci Porýní od Německa a o okupaci sárských uhelných dolů, s tím však Americká delegace nesouhlasila, jelikož by to hrubě porušovalo zásady sebeurčení. Navíc argumentovala tím, že by to mohlo Německu způsobit trvalý pocit křivdy a zavdat záminku pro další válečné konflikty.³⁷

Prezident Wilson nakonec svolil k jistým modifikacím svého mírového programu, na tom základním si však stále trval – vybudovat mír na základě kolektivní bezpečnosti v podobě založení Společnosti národů. Považoval to za nejvhodnější způsob, jakým by bylo možné podporovat mezinárodní spolupráci, zajistit plnění přijatých mezinárodních závazků a poskytnout tak záruky proti válce. Jeho představa byla taková, že bude vytvořena instituce, která by se rovnala světové vládě, dohlížela by na všeobecnou prosperitu a spravedlivě řešila potenciální spory. Celá organizace by měla fungovat především na mravní síle světového veřejného mínění, v závažnějších případech by k řešení mohl být využit hospodářský nátlak. Zde však oponovala francouzská strana, která americkou ideu kolektivní bezpečnosti nepovažovala za dostatečnou záruku bezpečnosti východní hranice s Německem. Proto se z těchto důvodů přikláněla k založení takové instituce, jež by měla pravomoc zastavit agresory vojenskou silou. Nechtěly přijmout pouze obecná řešení, nýbrž usilovali o záruky, které by se vztahovaly na konkrétní situace. Francouzský zástupce přišel s návrhem vytvoření trvalé

³⁶ MORAVCOVÁ, Dagmar a Pavel BĚLINA. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1998. ISBN 80-861-3004-5. str. 28

³⁷ KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Vyd. 3. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0025-7. str. 223
HENIG, Ruth. *Versailles and After: 1919-1933* [online]. Taylor & Francis e-Library, 2001 [cit. 2023-05-22]. ISBN 0203134303.

mezinárodní armády nebo podobného mechanismu, který by vyvolal ve Společnosti národů automatickou odezvu v případě ohrožení ze strany Německa. Zprvu se zdálo, že by takovou koncepci mohl prezident Wilson podpořit, nakonec ho však jeden z jeho poradců upozornil, že takové ustanovení o použití vojenské síly proti agresi by mohlo být považováno za protiústavní a z tohoto důvodu k němu americká delegace nemohla svolit. Tímto se jednání opět stočilo směrem k doktríně kolektivní bezpečnosti. Francie tak pochopila, že k zahrnutí konkrétních opatření její bezpečnosti nedojde, a proto zahájila opětovný nátlak na rozdělení Německa. Přišla s návrhem zřízení Rýnské republiky, která by sloužila jako demilitarizované nárazníkové pásmo a zároveň by tento stát byl osvobozen od reparací. Americká a britská delegace ve snaze přimět Francii odstoupit od požadavku na rozdělení Německa, svolily k vytvoření smlouvy, která by je zavazovala jít do války v případě, že by Německo porušilo mírové uspořádání. Jednalo se však o záruku velmi křehkou, která by odporovala cílům, ke kterým by byla Společnosti národů vytvořena a mohlo by tak dojít k pochybnostem o všech poválečných koncepcích. Senát nakonec však odmítl Versailleskou smlouvu ratifikovat, a tím se tento závazek stal čistě akademickým. Toho využila Velká Británie, která se na to konto ze závazku vyvázala.³⁸

Nakonec však došlo k nesnadnému kompromisu mezi wilsonovským idealismem, francouzskými bezpečnostními požadavky a britským pragmatismem a koncem dubna 1919 byla uzavřena Versailleská smlouva. Tato smlouva sice obsahovala kompromis mezi Spojenci, méně už však mezi Spojenci a Německem. Smlouva měla velmi mnoho nedostatků a spíše, než aby umožnila smíření, vyjadřovala hněv vítězů ve formě uvalení vysokých reparací. Zároveň však nebyla natolik tvrdá, aby zajistila trvalé podmanění. Ačkoli v mnohém Německo oslabila, geograficky ho ponechala prakticky netknuté, umožnila mu zůstat politicky jednotným a tím uchovala možnost Německa se v budoucnu znovu stát velmocí. Francie měla v této situaci v zásadě tři strategické varianty, mezi kterými mohla volit: pokusit se vytvořit protiněmeckou alianci, rozdělit německé území nebo se s Německem usmířit. Vzhledem k odmítavému postoji ze strany Ameriky a Velké

³⁸ KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Vyd. 3. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0025-7. str. 244-250

Británie všechny snahy o vytvoření společné aliance či rozdělení Německa selhaly. A poslední možnost, která by znamenala smír s Německem bylo vyloučené. Na jeho usmíření bylo jednak příliš pozdě, jelikož by to nebylo v souladu s Versailleskou smlouvou, ale zároveň příliš brzy, protože nálady panující mezi francouzskou veřejností by něco takového neumožnily. Stalo se tedy, že Versailleská smlouva, která měla Francii zvýhodnit a ochránit, ji nakonec oslabil a paradoxně zvýšila strategickou převahu Německa. Mocenská rovnováha v Evropě byla před podepsáním Versailleské smlouvy mnohem stabilnější. Německo bylo v té době obklopeno silnými sousedy, kteří zamezovali v jeho expanzi – Francií, Rakouskem-Uherskem a Ruskem. Nyní však bylo vše jinak, rakousko-uherská monarchie se rozpadla, Francie byla citelně oslabena a Rusko už nesdílelo společnou hranici s Německem, takže by k případnému zakročení muselo porušit neutralitu Polska. Francie nebyla v příliš příznivé pozici, trvala na co nejpřísnějším dodržování pravidel a zároveň se snažila vytvořit iluzi hrozby za pomoci jiných prostředků. Intenzivně podporovala posílení nových států, které by se v jejich očích mohly stát protiváhou Německa. Nebylo však dobře možné, aby tyto menší státy dokázaly zastávat stejnou roli jako předtím Rakousko-Uhersko či Rusko.³⁹

Versailleská mírová smlouva byla už od svého počátku velmi nestabilní. Mírová konference se tehdy konala v době nebývalé krize plné politických, sociálních, ekonomických a ideologických otřesů. Bylo nerealistické se domnívat, že Německo bude při plnění mírových podmínek spolupracovat. Mírotvůrci si byli vědomi toho, že německou moc je třeba omezit, a proto mimo jiné rozhodli o jeho odzbrojení. Němci se chopili každé příležitosti k odsouzení urovnání za diskriminační a požadovali možnost znovuvybrojení nebo aby došlo k odzbrojení ostatních států na jeho úroveň. Kardinální chybou Versailleské smlouvy byl článek 231 (tzv. klauzule o válečné vině), který označoval Německo jako hlavního viníka první světové války a zároveň se o něj opíraly mnohé sankce, které na něj byly uvaleny. Právě tento článek se stal velkým symbolem nespravedlnosti a křivdy ve

³⁹ HENIG, Ruth. *Versailles and After: 1919-1933* [online]. Taylor & Francis e-Library, 2001 [cit. 2023-05-22]. ISBN 0203134303. str. 30-32

KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Vyd. 3. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0025-7. str. 254-255

výmarském Německu. Později, kdy prvotní nenávist opadla, panovaly i mezi vítězi dohady, zda tato klauzule o válečné vině je mravně v pořádku a zda bylo vhodné ji ve smlouvě zahrnout. Vypuknutí války bylo samozřejmě komplexnější záležitostí, a i přesto že na něm Německo mělo velký podíl, nebylo příliš spravedlivé na něj pohlížet jako na jediného původce. Nakonec tedy Versailleská smlouva měla přesně opačný efekt, než její strůjci zamýšleli. Německu se po Versailles dostalo lepšího postavení k ovládnutí Evropy, než jak tomu bylo před první světovou válkou. A jakmile se Němci vymanili z podmínek odzbrojení, vrátili se zpět silnější než kdy dřív.⁴⁰

2.3. Situace v Německu po roce 1918

Dvacátá léta 20. století znamenala pro Němce napětí, ale také vznik první demokracie. Starý režim padl, monarchie v Německu se stala historií a sociální demokrat Philipp Scheidemann z okna budovy říšského sněmu vyhlásil republiku. V tu samou dobu se chtěli marxističtí představitelé sdružení Spartakovci v čele s Karlem Liebknechtem a Rosou Luxemburgovou, pokusit o převrat a udělat z nového Německa sovětskou republiku po vzoru Ruska. Na začátku roku 1919 byli tito hlavní představitelé této skupiny zavražděni a počáteční hrozba pominula. V novém demokratickém státním zřízení však stále panoval neklid a nepokoje. Vzniklé mocenské vakuum se pokusili vyplnit sociální demokraté v čele s Friedrichem Ebertem. Ten, ve spolupráci s konzervativní stranou Centrum a levicovými liberály (přejmenovanými na Německou demokratickou stranu), zorganizoval 19. ledna 1919 celostátní volby do Národního ústavodárného shromáždění. Mnoho voličů hlasovalo právě pro tyto tři demokratické strany, protože to viděli jako způsob zabránění vzniku sovětské republiky a odvrácení hrozby bolševické revoluce. Hlavně proto tedy sociální demokraté, Německá demokratická strana a strana Centrum získali ve volbách celkovou většinu.⁴¹

⁴⁰ KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Vyd. 3. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0025-7. str.255-256
HENIG, Ruth. *Versailles and After: 1919-1933* [online]. Taylor & Francis e-Library, 2001 [cit. 2023-05-22]. ISBN 0203134303. str. 67-69

⁴¹ EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4.

Nově zvolené národní shromáždění dalších šest měsíců od voleb pracovalo na vytvoření ústavy. Ta byla schválena 31. července a dala vzniku tzv. Výmarské republice a přinesla s sebou mnoho změn. Garantovala lidská a občanská práva a poprvé svěřila lidem do rukou státní moc. Parlament měl být dvoukomorový, ministři byli odpovědni komoře zvané Říšský sněm, jejíž členové byli voleni na základě všeobecného hlasovacího práva. Říšským rezidentem se stal Friedrich Ebert. Tato funkce měla mít spíše ceremoniální funkci, avšak například článek 48 dával prezidentovi pravomoci ve stavu nouze rozpustit Říšský sněm a vládnout pomocí jím vydávaných dekretů. Tato možnost měla být využívána v opravdu kritických případech, nicméně Ebert jako první prezident ji za svého úřadu využil přesně 136krát.⁴²

Ačkoli byla nová ústava velmi moderní a na papíře téměř dokonalá, našlo se zde i mnoho slabých stránek. Výmarská ústava předpokládala započetí procesu transformace starých institucionálních vztahů a docílení rovnováhy moci. Toho však dosáhla pouze částečně. Nastala politická krize, která se projevovala narůstajícím napětím mezi reformními snahami a snahou udržet staré způsoby, což bránilo rozvoji demokratizace německého státu a společnosti v souladu s ústavou. Klíčovou překážkou v realizaci ústavních principů byl problém s kontinuitou starých institucí v důležitých oblastech, jako je školství, soudnictví a ozbrojené síly. Byrokracie tak neměla ani kulturu, ani vůli efektivně podporovat nové demokratické instituce. Právě tato koncepce, podle které již neměla být byrokracie hlavním arbitrem mezi státem a poddanými, ale naopak měla zaručovat práva občanů, se střetávala s odporem mezi starými úředníky, kterým byla myšlenka demokratické republiky úplně cizí. Výmarská republika tak od počátku trpěla slabou politickou legitimitou. Čím dál častěji docházelo k politickému násilí, vraždám a obrovským konfliktům, která se týkaly samotného práva nové demokracie na existenci.⁴³

Hlavní problémy mladé republiky spočívaly hlavně v plnění podmínek Versailleské smlouvy, která na ni uvalila obrovské reparace. Jednání s vítěznými

⁴² EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4.

⁴³ COLLOTTI, Enzo. *Hitler a nacismus*. Praha: Columbus, 1996. Edice XX. století. ISBN 80-859-2844-2. str. 12

mocnostmi byla velmi urputná, jelikož zde panoval obrovský rozpor mezi jejich požadavky a odhadem německých schopností reparace platit. Částka, kterou mělo Německo uhradit, stanovila reparační komise na 6 600 000 000 liber a na splacení mu byla dána lhůta 42 let. Placení reparací Spojencům, splacení peněz, které si už od roku 1916 německá vláda půjčovala k tomu, aby mohla financovat své pokračování ve válečném konfliktu a mnoho dalších okolností vedly k úbytku německých zdrojů. Navíc na základě Versailleské smlouvy došlo k odtržení několika důležitých průmyslových oblastí od Německa, což vedlo k znatelnému poklesu hospodářské výroby. Ekonomika Výmarské republiky se hroutila a propast mezi příjmy a výdaji se neustále zvětšovala. Docházelo ke snahám ze strany republikánské vlády tuto propast odstranit pomocí zvýšení daní, avšak na to kriticky reagovala nacionalistická pravice, která tímto způsobem nechtěla vycházet vstříc reparačním účtům předkládaným vítěznými mocnostmi. Německo nebylo schopno řádně reparace splácet, a proto na počátku roku 1923 obsadily francouzské a belgické jednotky nejdůležitější německou průmyslovou oblast Porúří a začaly si dluhy vybírat v naturáliích. Zabavily dlužnou část vytěženého uhlí z místních dolů, na což německá vláda reagovala vyhlášením politiky pasivního odporu a nespolupráce s Francií. To celé ekonomiku Německa ještě více destabilizovalo a inflace drasticky rostla.⁴⁴

Výmarská republika řešila splacení dluhů tištěním stále nových a nových peněz, což nakonec vedlo roku 1923 k hyperinflaci a zhroutil německé měny. Nejdramatičtěji se inflace podepsala na cenách potravin, kdy například kilo žitného chleba stálo v lednu 1923 přibližně 163 marek a již 19. listopadu dosáhla neuvěřitelných 233 miliard marek. Došlo také k rapidnímu zvýšení nezaměstnanosti ze dvou na 23 %. Daňové příjmy klesly natolik, že v říjnu 1923 pokryly pouhé 1 procento celkových vládních výdajů. Důsledkem všech těchto věcí se obyvatelstvo začalo radikalizovat. Stoupaly sklony k extrémnímu nacionalismu, revanšismu, nenávisti k republice a demokracii. Výmarská republika

⁴⁴ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*. V Praze: Euromedia Group – Knižní klub, 2005. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1228-5. str. 299

EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4. str. 105

upadla do krize, ze které ji měla pomoci kombinace promyšlených politických tahů a finančních reforem.⁴⁵

Situaci se podařilo dočasně stabilizovat v době, kdy se říšským kancléřem stal Gustav Stresemann, který vykonával politiku označovanou jako „politika závazků“. Podařilo se mu vyjednat stažení Francouzů z Porúří, výměnou za záruku, že Německo bude plnit reparační platby. To napomohlo k tomu, že se mezinárodní společenství usneslo k rozhodnutí pozměnit reparační systém a následující rok byl přijat realistický plán na hospodářské oživení Německa, vypracovaný finančním odborníkem Charlesem Dawesem. Samotný plán sice nepředstavoval zrušení reparací, ale obsahoval taková ustanovení, jež zajišťovala, že jejich placení mělo praktický smysl. Pět následujících let se Německu opravdu dařilo reparace bez větších problémů splácet. Politika „plnění závazků“ však nebyla kladně přijata ze strany nacionalistické pravice, která odmítala samotný princip reparací. Zlepšující se míra inflace nicméně přesvědčila německou veřejnost, že tato politika funguje a ubírá se správným směrem.⁴⁶

Gustav Stresemann působil od konce roku 1924 až do své smrti roku 1929 jako ministr zahraničních věcí a účastnil se také jednání v Locarnu, která vyústila v uzavření Rýnského garančního paktu. Ten představoval mezinárodní bezpečnostní dohody, které měly zaručit mír v Evropě. Tyto dohody vedly také roku 1926 k přijetí Německa do Společnosti národů a k celkovému zlepšení jeho vztahů se sousedními státy.⁴⁷

V únoru roku 1925 zemřel dosavadní říšský prezident Friedrich Ebert a německou veřejnost čekaly první přímé volby nového prezidenta. V prvním kole voleb se však žádnému z kandidátů nepodařilo dosáhnout dostatečného počtu hlasů. V druhém kole tedy pravice zvolila za svého kandidáta polního maršála Paula von Hindenburga, kterému se v druhém kole podařilo zvítězit. Disponoval

⁴⁵ EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4. str. 107

BURLEIGH, Michael. *The Third Reich: A New History*. London: Pan Books, 2011. ISBN 9780330475501. str. 98

⁴⁶ EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4. str. 108

⁴⁷ WILLMOTT, H. P. *První světová válka*. V Praze: Euromedia Group – Knižní klub, 2005. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1228-5. str.300

rozsáhlými pravomocemi a příliš nepřispíval k upevnění demokracie. Byl přesvědčený monarchista a představoval dokonalý symbol starého vojenského a císařského režimu. Pro velkou část německého lidu ztělesňovalo jeho zvolení zásadní odkročení od výmarské demokracie k restauraci starého monarchistického zřízení. Postupem času se ukázalo, že prezidentská moc připadla do rukou muže, který nevěří v demokratické instituce a není ani jeho záměrem je chránit proti jejich nepřítelům.⁴⁸

⁴⁸ EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4. str. 86-88

3. Začátky Hitlerovy politické kariéry

3.1. Návrat z první světové války

Adolf Hitler byl z nemocnice v Pasewalku propuštěn 17. prosince 1918 a zamířil rovnou do válkou zpustošeného Mnichova. Město bylo téměř k nepoznání a stalo se epicentrem revolučního dění v Bavorsku. Deset dní před jeho příjezdem zde vyústila demonstrace, vedena socialistickým politikem Erhardem Auerem, v revoluci. Hlavním strůjcem pádu bavorské monarchie byl žurnalista židovského původu Kurt Eisner. Právě on podnítil vojáky, kteří se demonstrací účastnili, aby se vzbouřili proti svým důstojníkům a obsadili kasárny. V důsledku toho byly vytvořeny „dělnické rady“ a „vojenské rady“, jejichž hlavním úkolem bylo do revoluce vnést řád. Mnichov byl tak pod Eisnerovým vedením transformován na socialistickou republiku. Hitler později ve svém díle „Mein Kampf“ tvrdil, že už na začátku roku 1919 byl až fanaticky posedlý „posláním“ a výrazně se stavěl proti komunistické revoluci. Skutečnost však byla trochu jiná. Na rozdíl od několika tisíců Němců, kteří se přidali k pravicovým polovojenským jednotkám Freikorps v boji proti revoltě, zůstal Hitler u armády. U té působil v době, kdy bylo město pod Eisnerovou nadvládou i po jeho smrti, kdy zde byla vyhlášena tzv. Bavorská republika rad, která byla vedena fanatickými komunisty. Dokumenty ukazují, že byl v „Radě vojáků“ zvolen zástupcem svého praporu, což je poněkud v rozporu s jeho pozdějším tvrzením, že se proti komunistické revoluci tvrdě postavil. Tak se spíše zdá, že Hitler se nestal protřelým politikem hned po válce, ale byl to obyčejný voják, sklíčený prohranou válkou, který se nechával ovlivňovat sledem událostí a snažil se adaptovat danému prostředí. V tu chvíli mu tolik nezáleželo, na čí straně se zrovna nachází, to se ale mělo brzy změnit.⁴⁹

Komunistická nadvláda v Mnichově byla brzy potlačena jednotkami reichswehru a freikorpsu. Tyto události přivedly Hitlera k jeho první kontrarevoluční činnosti a v této době lze zaznamenat začátek jeho zapojení do politiky. V červnu 1919 byl odvelen do objasňovacího kurzu, který se zabýval

⁴⁹ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str. 22-23

„výchovou“ vojáků ke „správným“ antibolševickým a nacionalistickým postojům. Kurzy měly sloužit hlavně k vymýcení socialistických myšlenek z řad vojáků a vštípit jim ideologii krajní pravice. Touto dobou se Hitler uplatňoval jako propagandista, nikoliv jako ideolog s nějakým výjimečným či zvláštním souborem politických idejí. Klíčová pro něj byla především prezentace. Záměrně studoval způsoby, jak při svých projevech zaujmout. Dobře si uvědomoval, jak účinně šířit chytlavou propagandu a především zjistil, že umí mobilizovat masy. Právě tady zjistil, že propaganda je tou správnou cestou k dosažení jeho cílů. Zde se Hitler také setkal s pangermanistickým ekonomickým teoretikem Gottfriedem Federem, jež v těchto kurzech přednášel o hospodářských otázkách a snažil se prorazit se svou teorií o „zlomení úrokového otroctví“, ve které vysvětloval, že neštěstí Německa má na svědomí mezinárodní finanční židovstvo. Tyto přednášky na Hitlera hluboce zapůsobily a byl jeho myšlenkami velmi ovlivněn. V samotném Hitlerovi se v té době začaly probouzet rétorické schopnosti a jeho talentu si začínalo všimnat stále více lidí. U hlavního organizátora školení Karla Mayra si Hitler po svých výstupech vydobyl pověst odborníka na židovskou otázku. O tom svědčí i událost, kdy byl Mayr písemně požádán jedním z bývalých účastníků školení k objasnění této problematiky a Mayr požádal Hitlera, aby vypracoval odpověď. Hitler v dopise napsal, že: *„Antisemitismus se nemá zakládat na citech, nýbrž na faktech, z nichž první praví, že židovstvo je rasou, nikoli náboženstvím. Emotivní antisemitismus vyvolává pogromy, zatímco antisemitismus vycházející z rozumu naproti tomu povede k systematickému oklešťování práv Židů... Jeho konečným cílem musí být nemilosrdné odstranění Židů se vším všudy.“*⁵⁰ Samotný dopis ukazuje důležité specifikum Hitlerova antisemitismu. Charakteristické bylo, že se Hitler pokoušel všechna svá přesvědčení a názory racionalizovat, což mu umožnilo prezentovat svá mínění jako absolutní pravdy. V důsledku tohoto zjevně racionálního ba dokonce "vědeckého" pohledu pociťoval vnitřní jistotu, a hlavně pocit nadřazenosti.⁵¹

⁵⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 134-137

⁵¹ ZITELMANN, Rainer. *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: V.P.K., 1993. ISBN 80-856-2227-0. str.18-19

3.2. Vstup do politiky

Další posun ku předu Hitlerově politické kariéře bylo, když ho jeho nadřízení vyslali sledovat malou politickou stranu působící v Mnichově. Měl posoudit, zdali je nebezpečná nebo by ji šlo naopak využít pro potřeby potlačení revoluce. Jednalo se o Německou dělnickou stranu (dále DAP – Deutsche Arbeiterpartei), která byla založena 5. ledna 1919 drobným řemeslníkem Antonem Drexlerem a novinářem Karlem Harrerem. Vznikla jako produkt antisemitské a nacionalistické organizace bohatých mužů s názvem Společnost Thule (extrémně pravicová organizace, která používala jako znak hákový kříž). Působili zde také lidé jako Hans Frank, Rudolf Hess a Alfred Rosenberg, kteří se později stali Hitlerovými stoupenci. Orientaci této společnosti nejlépe charakterizuje programové prohlášení z 9. listopadu 1918: „*Včera jsme prožili zhroucení všeho, co nám bylo drahé, milé a cenné. Namísto našich pokrevně spřízněných knížat vládne náš smrtelný nepřítel: Žid...Nyní chceme mluvit o Německé říši, teď chceme říct, že Žid je náš smrtelný nepřítel, od nynějška budeme jednat.*“⁵² Tato společnost vnímala hlavní potíž německé politiky v tom, že jejich věc nikdy neměla dostatečně širokou podporu, aby se mohla prosadit v parlamentu. Proto k získání hlasů potřebovali drobné řemeslníky, kteří byli zároveň antisemitsky naladěni, a tak podporovali muže jako byl Drexler. DAP se snažila na svou stranu získat dělnickou třídu, vymanit ji z vlivu marxismu a naverbovat do služeb pangermanismu.⁵³

Dne 12. září 1919 dorazil Hitler stranickou schůzi DAP v mnichovské pivnici Sterneckerbräu. Tématem přednášky bylo: Jakým způsobem a jakými prostředky se můžeme zbavit kapitalismu? Přednášejícím byl profesor Baumann Feder, který prosazoval názor separatismu Bavorska od zbytku Německa. Hitler se po přednášce neudržel a při diskusi vyjádřil svůj ostrý nesouhlas a také vlastní, extrémnější vize o politické budoucnosti Německa. Drexlera Hitlerův výstup natolik ohromil, že mu na konci schůze věnoval výtisk vlastního traktátu „Mé politické probuzení“ a nabídl mu členství ve straně. Tuto nabídku Hitler o pár týdnů později

⁵² STEFFAHN, Harald. *Hitler*. Olomouc: Votobia, 1996. Malé monografie (Votobia). ISBN 80-858-8527-1. str. 55

⁵³ STONE, Norman. *Hitler* [online]. London: Bloomsbury Reader, 2013 [cit. 2023-06-09]. ISBN 9781448211418.

přijal a vstoupil do strany pod členským legitimačním číslem 555. Skutečný počet členů ve straně nebyl tak impozantní, a to proto že DAP nezačínala při číslování cifrou 1, ale rovnou 501. Chtěli tím vyvolat dojem, že se počet členů pohybuje ve stovkách a zakamuflovat, že jsou ve skutečnosti malou, primitivní stranou.

Zdalo se, že v tu dobu třicetiletý Adolf Hitler konečně našel své poslání a zaznamenával obrovské úspěchy jako politický agitátor a propagandista. Jeho řečnické umění bylo velmi účinné, hlavně protože sděloval svým posluchačům právě to, co chtěli slyšet. Ve svých přednesech mluvil jednoduchým, lidovým jazykem, a uchýloval se k užívání silných, emotivních hesel. Často své projevy začínal tiše k upoutání publika a postupně zesiloval až k řečnickému, křiklavému finále, doprovázenému pečlivě nacvičenými dramatickými gesty. Jeho projevy redukovaly veškeré složité sociální, politické a ekonomické problémy Německa na jednoho jediného nepřítele: Židy. Ve svém díle *Mein Kampf* vyjadřuje, jak Židé v roce 1918 podkopali německé válečné úsilí: *„Kdyby se na počátku dostalo dvanácti nebo patnácti tisícovkám těchto hebrejských likvidátorů národa otravného plynu, jak se to stalo statisícům nejlepších německých dělníků v poli, nemuselo obětování milionů na frontách přijít vniveč. Právě naopak: dvanáct tisíc v pravý čas zlikvidovaných lotrů mohlo zachránit životy miliónů pravých Němců cenných pro budoucnost. Pro měšťáckou „politiku“ je však příznačné, že dokáže bez jediné uroněné slzy obětovat celé milióny krvavému konci, ale současně bere ohled na deset nebo dvanáct tisíc zrádců, šmelinářů, lichvářů a podvodníků jako na posvátný národní poklad a otevřeně je prohlašuje za nedotknutelné.“*⁵⁴ Tento nekompromisní radikalismus dodával jeho veřejným přednesům emotivně nabitou atmosféru plnou touhy po návratu starých časů, kterou mohli méně demagogičtí politikové jen stěží napodobit. Jeho výstupy však byly natolik efektivní, že se brzy stal v Mnichově jakousi atrakcí. Lidé za jeho poslech platili, a tak se zároveň stal důležitou složkou pro finance strany. Během jednoho roku zvládl vystoupit na 31 stranických schůzích.

Svým příznivcům se Hitler jevil jako velmi charismatický člověk, který do svého politického řečnictví vnesl něco originálního. Dokázal bez problému mluvit

⁵⁴ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. ISBN 80-730-6257-7.str. 172-173

k velkým masám a poměrně brzy začal přitahovat inteligentní a vzdělané lidi. Bylo to hlavně publikum zasažené těžkou krizí, která Německo svazovala. Kvůli finanční nouzi přicházeli lidé o své úspory a často byli nuceni prodávat svůj drahocenný majetek, aby přežili. V okupovaném Porúří se s arogancí procházeli Francouzi, zatímco na severovýchodě si opovrhovaní Poláci přisvojili území, které Němci považovali za své. Hitler všechny tyto problémy ve svých projevech zdůrazňoval a mluvil o nutnosti jejich eliminace, čímž si snadno získával pozornost nespokojených Němců.⁵⁵ Otto Strasse, bratr jednoho z prvních stoupců nacistů Gregora Strassera se vyjadřoval o Hitlerových řečnických schopnostech takto: *„Mohu to (úspěch Hitlera jako řečníka) připsat jen jeho až nadpřirozené intuici, s níž neomylně rozpoznal, co jeho publikum trápí..., mluvil, jako by ho řídila vyšší moc..., rychle se z něj stal jeden z největších řečníků století... Jeho slova vylétala jako šípy k terči, pokaždé tnul do živého a osvobozoval nevědomou masu tím, že vyjadřoval její nejvnitřnější ambice a říkal jí to, co nejvíc chtěla slyšet.“*⁵⁶

Avšak ne všichni sdíleli pro Hitlera stejné nadšení a jeho proslovy nepřesvědčily každého. Jeho tolikrát zmiňované charisma nezaúčinkovalo na všechny a někteří tvrdili, že na první pohled přišel naprosto nenápadný a nezajímavý. Například příznivec sociálnědemokratické strany Josef Felder vzpomínal na jedno z Hitlerových vystoupení takto: *„Poslouchal jsem Hitlerovu řeč velmi pozorně a všiml jsem si, že postupuje mimořádně demagogicky. Svě věty vždy na publikum jako by házel. Projev byl částečně věnován vyprávění o sociálních demokratech, kteří v roce 1919 zradili tím, že podepsali versailleskou smlouvu. Začal líčením listopadové revoluce a listopadové potupy. A pak samozřejmě vytáhl své teorie proti Versailles. Dále vyzdvihl a dokázal zvlášť agresivními tvrzeními, že všechno umožnila jen činnost Židů. A od tohoto místa založil svou řeč na antisemitském problému...Předložil některá tvrzení, která v žádném případě nebyla pravdivá. Když jsme z mítinku odcházeli, shromáždili jsme se a diskutovali ve skupinkách. Řekl jsem svému příteli: ‚Po téhle řeči mám takový dojem, že ten chlap Hitler, doufejme, nikdy nezíská politickou moc. ‘ Tehdy*

⁵⁵ STONE, Norman. *Hitler* [online]. London: Bloomsbury Reader, 2013 [cit. 2023-06-09]. ISBN 9781448211418.

⁵⁶ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str. 31

*jsme se na tom shodli.*⁵⁷ Toto a další podobná svědectví zaznamenávají, že přestože Hitlerovo působení na politické scéně zpočátku přitáhlo velkou pozornost, nedokázalo způsobit úplný zlom. Dnešní údaje dokazují, že v roce 1919 více než 70 % vojáků v mnichovských kasárnách dalo přednost sociální demokracii namísto pravicových uskupení.

3.3. Hitlerův vzestup v NSDAP

Na začátku roku 1920 byla DAP stále malou rozvíjící se stranou, které bylo za potřebí dodat řád a strukturu. Hitlerovým cílem bylo stranu přetransformovat do nové politické strany „národních socialistů“, která vytáhne Německo z jeho krize. Již na přelomu roku se mu podařilo z jejího vedení vypudit prvního předsedu strany Harrera, se kterým velmi často přicházel do konfliktu ohledně budoucí strategie strany. V této funkci ho nahradil Anton Drexler. Na základě Hitlerových požadavků, pořádala DAP častější a větší shromáždění, díky čemuž se po pár týdnech posluchačstvo rozrostlo na více než čtyři stovky. 24. února 1920 svolala DAP své první masové shromáždění v slavnostním sálu pivovaru Hofbräuhaus. Datum konání schůzi bylo oznámeno pomocí nápadně červených letáků a plakátů, což přitáhlo velkou pozornost a sál byl zaplněný dychtivým publikem. Strana zde představila svůj nový program o pětadvaceti bodech, sestavený Antonem Drexlerem a Adolfem Hitlerem, který sklidil u posluchačů velký úspěch.

K nejdůležitějším požadavkům, který tento program obsahoval bylo:

- Sjednocení všech Němců do jednoho Velkoněmecka na základě práva národního sebeurčení (1);
- Zrušení mírových smluv z Versailles a St. Germain. (2);
- Občanem státu může být jen ten, kdo je národním soudruhem. Národním soudruhem může být jen ten, kdo má německou krev, nehledě na konfesi. Národním soudruhem tedy nemůže být žádný Žid (4);
- Cizinecké zákonodárství pro nestátní občany (5); ti nesmějí vykonávat žádné veřejné úřady (6) a musí být v případě nedostatečné obživy pro celý národ vypovězení (7);

⁵⁷ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873., str. 32

- Navrácení veškeré válečné kořisti (12);
- Podíl na ziscích velkopodniků (14);
- Utvoření národní armády (22);
- Vytvoření německých novin, v nichž všichni redaktoři a spolupracovníci... musí být národními soudruhy (23);
- Vytvoření silné ústřední moci Říše (25).⁵⁸

Hitler ve svém projevu objasnil, že klíčové je především získat si podporu manuálně pracujících lidí. Trval na tom, že je nezbytné získat miliony lidí na svou stranu, jelikož každé lidové hnutí bez masivní podpory nemá význam. Je tedy důležité národní myšlenku vnést do myslí milionů lidí, kteří každý den pracují ve fabrikách a dílnách. Kromě antisemitských a sociálních myšlenek Hitler začal také propagovat sociálně-politické požadavky. Německo dle něj nemůže být uzdraveno pouze pomocí malých kroků a jednotlivé problémy nesmí být obcházeny, ale musí být řešeny. Němečtí pracující mají právo na plnohodnotný život, nikoli na utrpení. Hitler naléhal na své příznivce, aby bojovali za tyto požadavky a zároveň bojovali proti Židům.⁵⁹ Obecenstvo bylo Hitlerovým projevem naprosto fascinováno. Sám Hitler později svoje vystoupení v Hofbräuhausu považoval za jeden z nejvýznamnějších momentů své rané politické kariéry. V knize „Mein Kampf“ uvedl: *„přede mnou stanula síň plná lidí stmelených novým přesvědčením, novou vírou, novou vůlí...Byl zažehnut oheň, jehož plamen bude muset jednoho dne zakalit meč, který navrátí germánskému Siegfriedovi svobodu a německému lidu život...Sál se vyprazdňoval jen zvolna. Hnutí byl vdechnut život.“*⁶⁰

Pár dní po stanovení těchto směrnic se DAP překřtila na Nacionálněsocialistickou německou dělnickou stranu, známá pod zkratkou NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei). O něco později byla také stanovena oficiální stranická vlajka. Měla jasně rudé pole (barva socialismu) s černou svastikou (symbol rasistického nacionalismu) uprostřed bílého kruhu ve středu vlajky. Původní Hitlerovo zaměření na kritiku židovského kapitalismu se

⁵⁸ STEFFAHN, Harald. *Hitler*. Olomouc: Votobia, 1996. Malé monografie (Votobia). ISBN 80-858-8527-1. str. 62

⁵⁹ ZITELMANN, Rainer. *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: V.P.K., 1993. ISBN 80-856-2227-0. str. 21

⁶⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 152

koncem roku 1920 zaměřilo více na "marxismus", přesněji řečeno na sociální demokracii a bolševismus. V Leninově Rusku působila zvěrstva občanské války a "rudého teroru" a Hitler jich mohl využít k podpoře rozšířených krajně pravicových představ o údajném židovském vlivu na revolučních událostech v Mnichově v letech 1918-19. Ale i bez komunistické hrozby by byl nacismus životaschopný; spíše, než naopak byl Hitlerův antibolševismus vedlejším produktem jeho antisemitismu. Jeho hlavními politickými protivníky byli i nadále sociální demokraté a méně konkrétní spektrum "židovských kapitalistů". Hitler v řadě projevů tvrdil, že Židé jsou parazitickou rasou, která může přežít jen díky tomu, že zkazí ostatní národy, zejména nejvyšší a nejlepší ze všech ras – árijce. V projevu ze 6. dubna 1920 prohlásil, že Židé by měli být „vyhlazeni“.⁶¹

Čím dál více lidí ztotožňovalo NSDAP s Hitlerem, který se stal neúspěšnějším rétozem strany. Zaujal zde výsadní postavení, a ne jednou mu bylo nabídnuto, aby se ujal předsednické pozice. To však Hitler odmítal, jelikož svou hlavní roli viděl v propagandě. Navíc mu nebyla příjemná představa všech povinností, které byly spjaty s vedením strany. Na konci března roku 1920 ukončil své působení v armádě a rozhodl se, že se bude zabývat výlučně politickou činností. Proto mnohé překvapilo, když se 21. července rozhodl ze strany vystoupit. Záhy na to předložil straně ultimátní požadavky, na nichž závisel jeho návrat. Výše postavení nacisté si dobře uvědomovali, že ztráta jejich nejlepšího řečníka by mohla mít pro stranu fatální následky. Hitler vyžadoval naprostou kontrolu nad vedením strany a trval na tom, že po jeho návratu musí strana být vedena způsobem, který by z ní učinil „nejostřejší zbraň proti židovským mezinárodním vládcům na našem lidem“. Zároveň požadoval, že musí být zvolen prvním předsedou s diktátorskými mocenskými pravomocemi. K jeho vystoupení ho podle všeho vedl vnitrostranický konflikt, kdy vedení prosazovalo myšlenky spojení NSDAP s příbuznými politickými stranami, což Hitler striktně odmítal. Dle něj by fúze stran znamenala ztrátu radikálně revolučního charakteru strany a došlo

⁶¹ EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4. str.159

by k její degeneraci na parlamentní „stranu systému“ Podmínky jeho návratu byly nakonec stranou akceptovány a on stanul v čele celého hnutí.⁶²

3.4. „Pivní puč“

S tím, jak narůstalo Hitlerovo politické sebevědomí, zvyšovala se také jeho chuť po uchvácení veškeré moci. V jeho myšlenkách byla teď vidina násilného povstání proti vládě. Hitlerovy přívržence z velké části tvořili bývalí vojáci a on úspěšně pokračoval v náboru mezi vojenským personálem. K nejvýznamnějším Hitlerovým sympatizantům patřili také důležití představitelé mnichovským vojenských kruhů. Například Ernst Röhm, který do NSDAP přivedl vojáky a důstojníky. Dále také německý letec z první světové války, kapitán Hermann Göring, který měl užitečné společenské konexe. V této době byly také zformovány tzv. úderné oddíly SA (Sturmabteilung), které plnily funkci Hitlerovy osobní ochranky. Uniforma SA se skládala z hnědých košil, které měli původně nosit Němci bojující ve východní Africe za první světové války. Zároveň měl tento oděv být podobný černým košilím, do nichž Mussolini, který právě uskutečnil svůj vlastní puč v Itálii, odívat své polovojenské jednotky.⁶³

Hitler, který byl nyní nezpochybnitelným vůdcem své strany, pokračoval v ustavičné agitaci a byl tak schopen těžit ze zvyšujícího napětí mezi Bavorským a říšskými orgány. Pochod Benita Mussoliniho na Řím 28. října 1922, který rychle vyústil ve zvolení fašistického vůdce italským premiérem, výrazně posílil naděje nacistů. Nacistická strana byla v mnoha ohledech ovlivněna Mussolinim, především tím, že na přelomu let 1922 a 1923 přijala titul "vůdce" - italsky Duce, německy Führer – který symbolizoval nezpochybnitelnou autoritu muže, jenž stojí v čele hnutí. Události z podzimu 1923 neodvolatelně potvrdily Hitlerovo přesvědčení, že právě on je předurčen vést Německo k budoucímu národnímu obrození.⁶⁴

⁶² ZITELMANN, Rainer. *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: V.P.K., 1993. ISBN 80-856-2227-0. str. 22

⁶³ STONE, Norman. *Hitler* [online]. London: Bloomsbury Reader, 2013 [cit. 2023-06-09]. ISBN 9781448211418.

⁶⁴ EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4. str.167

Hitler však nebyl dostatečně silný na to, aby mohl bavorskou vládu svrhnout sám. Odmítal však spolupráci s dalšími polovojenskými organizacemi, které dle jeho názoru sympatizovaly se starými bavorskými monarchisty, a navíc nebyly dostatečně ostré v boji proti Židům. Podobný problém existoval i u církve. Hitler byl sice vychován jako katolík, ale brzy ztratil své náboženské přesvědčení. Některé bavorské organizace byly silně katolické; a katolická církev v Bavorsku obvykle antisemitismus odsuzovala. Hitler z tohoto důvodu spolupráci s těmito organizacemi zavrhoval. K tomu, aby mohl převrat uskutečnit potřeboval podporu mocných lidí. Jedním z nich byl bývalý policejní náčelník Mnichova a radikální antisemita Ernst Röhm. Druhou velmi výraznou osobností byl německý vojenský generál a válečný hrdina Erich Ludendorff. Hitler se také snažil získat na svou stranu generála Hanse von Seeckta, který dohlížel na operace armády v Berlíně. Ten byl však poměrně odtažitý, protože si uvědomoval, že pokud Hitlerova strana způsobí nepokoje, vyvolá to pouze levicovou reakci. Uvědomoval si, že více než kooperace s osobnostmi jako je Hitler nebo Wolfgang Kapp, který zorganizoval neúspěšný puč v březnu 1920, mu pro blaho armády více prospěje spolupráce s umírněnými socialisty.⁶⁵

Situace v Německu v roce 1923 se prudce zhoršovala. Země devastovala inflace, stávky a nepokoje kvůli nedostatku potravin. Porúří okupovali Francouzi a jinak umírnění konzervativci také začali toužit po povstání a převratu, který by je dokázal dostat se k moci. Nacisté vynakládali všechny síly, aby mohli být hlavními aktéry očekávané revoluce. Berlínská vláda reagovala vyhlášením nouzového stavu a následně jmenoval Gustava von Kahra do funkce státního komisaře s téměř diktátorskými pravícemi. Ten spolu s velitelem ozbrojených sil Ottou von Lossowem a bavorským policejní náčelníkem Hansem Ritterem von Seiserem zformoval pravicový triumvirát, který v podstatě disponoval skutečnou mocí v Bavorsku. Hitler, který velel svým početným polovojenským jednotkám, plánoval ve spolupráci s touto trojicí svrhnout berlínskou vládu a poté se postavit Francouzům pod Ludendorffovým vedením. Cílem triumvirátu však bylo nastolit

⁶⁵ STONE, Norman. *Hitler* [online]. London: Bloomsbury Reader, 2013 [cit. 2023-06-09]. ISBN 9781448211418.

v Berlíně nacionalistickou diktaturu s pomocí Reichswehru a to rozhodně bez Adolfa Hitlera.

Navzdory svým řečnickým schopnostem nebyl Hitler v této chvíli ještě dostatečně zkušeným politikem. Jen těžko se mohl rovnat vzdělaným a zkušeným mužům, kterými byli Kahr nebo Ludendorff. Právě oni byli koneckonců ztělesněním německého nacionalismu, který zpovzdálí uctíval. Je pravdou, že Kahr zpočátku chtěl Hitlerovu podporu, ale jejich názory se tak výrazně lišily, že Kahr nikdy nechtěl přistoupit k plnohodnotnému spojení. Umožnil sice Hitlerově NSDAP pokračovat, ale formálně ji nepodpořil. V říjnu roku 1923 se situace vyostřila. Narůstající inflace vedla k radikalizaci typicky konzervativní střední třídy. Stresemannova vláda se rozhodla, že se francouzskou okupaci pokusí ukončit tím, že bude souhlasit s placením reparací. Toho samozřejmě Hitler, jako odpůrce takového řešení využil k zvýšení své popularity. Ve svých projevech hovořil o tom, že nová vláda tímto krokem vzala Německu odvahu a sílu bránit se proti uzurpátorovi, Francii. Znovu se tak objevuje Hitlerovo oblíbené a nejčastěji se opakující téma – otázka nespravedlivých poválečných mírových podmínek pro Německo. Vzhledem k tvrdým dopadům politiky pasivní rezistence a celkovou nespokojeností veřejnosti se zvýšila podpora extremistických hnutí.⁶⁶

Dalším z problému, který nastal na podzim 1923 bylo zveřejnění útočného článku v nacistických novinách „Völkischer Beobachter“ proti šéfovi armádního velení, generálu von Seecktovi. Berlín nařídil okamžitý zákaz tohoto tisku, v Mnichově byl však tento příkaz ignorován a pohrozil, že část německé armády umístěné v Bavorsku bude přísahat pouze tamní exekutivě. To představovalo otevřenou výzvu centrální moci a ohrožení říšské jednoty. Krize nebyla do 8. listopadu, pátého výročí německé revoluce, vyřešena a Kahr měl v tento den pronést projev v největší mnichovské pivnici Bürgerbräukeller.⁶⁷ Mezitím, kdy Kahr promlouval k přibližně třem tisícům příznivců bavorské vlády, došlo k obklíčení pivovaru jednotkami SA. Hitler se svými stoupenci, včetně Hermanna Göringa, Rudolfa Hesse a Alfreda Rosenberga, vtrhli do sálu a Hitler si výstřelem

⁶⁶ STONE, Norman. *Hitler* [online]. London: Bloomsbury Reader, 2013 [cit. 2023-06-09]. ISBN 9781448211418.

⁶⁷ STEFFAHN, Harald. *Hitler*. Olomouc: Votobia, 1996. Malé monografie (Votobia). ISBN 80-858-8527-1. str. 62

z revolveru získal pozornost zmateného obecnstva. Poté prohlásil: „*Nacionální revoluce právě začala! ...Budova je obsazena šesti sty po zuby ozbrojenými muži. Nikdo nesmí opustit sál. Jestliže okamžitě nenastane klid, dám na galerii kulomet. Bavorská a říšská vláda byly sesazeny a nová prozatímní národní vláda zformována. Kasárny reichswehru a policie jsou obsazeny. Příslušníci reichswehru a policie pochodují do města pod praporem s hákovým křížem.*“⁶⁸ Následně donutil tři nejvyšší představitele Bavorska – Kahra, von Seissera a von Lossowa – aby se s ním přesunuli do vedlejší místnosti, kde je chtěl přesvědčit, aby se přidali k revoluci. Ani jeden z nich však nechtěl Hitlera v jeho plánech podpořit a odmítali se k jeho revoluci připojit. Hitler nechal poslat pro Ericha Ludendorffa, který doposud o celé akci neměl ani tušení. Jeho příjezd Hitlera v kritické chvíli spasil, neboť právě jemu se nakonec podařilo přesvědčit triumvirát k vlažnému souhlasu s Hitlerovými požadavky. Hitler, spokojen s dosavadním průběhem událostí, dovedl všechny zpět do hlavního sálu, kde každý z nich v krátkém proslovu přísahali věrnost novému režimu. Hitler, plný nadšení, přistoupil k řečnickému pultu a pronesl k publiku závěrečná slova: „*Chci teď splnit slib, který jsem si dal před pěti lety, když jsem ležel coby slepý mrzák ve vojenské nemocnici: neoddám se odpočinku ani klidu, dokud nebudou svrženi listopadoví zločinci a na troskách dnešního zbídačeného Německa znovu nevyvstane Německo velké a mocné, zářící a svobodné.*“⁶⁹

Potom co se dav rozešel, Hitler dostal zprávu o nepokojích v kasárnách ženistů, které se nedařilo obsadit. Rozhodl se ponechat Kahra, Lossowa a Seissera pod dohledem Ludendorffa a sám se vydal potyčku urovnat. Toto se později ukázalo jako osudová chyba, neboť Ludendorff se rozhodl rukojmí, na čestné slovo důstojníků, propustit. Ti samozřejmě tento slib porušili a téměř okamžitě se rozhodli proti Hitlerovi a nacisty vyvolanému puči aktivně postavit. Hitlerův plán postrádal větší organizaci a nebyl dobře promyšlený. Mimo jiné opomenul obsadit strategické body ve městě, jako byl například telegrafní úřad, díky němuž se zpráva o jeho puči dostala do Berlína, kde byly okamžitě vydány pokyny k jeho potlačení. Bavorská vláda začala podnikat kroky k upevnění svých

⁶⁸ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*. Brno: L. Marek, 2004. ISBN 80-862-6351-7. str.71

⁶⁹ Tamtéž str. 73

pozic a k zatčení iniciátorů puče. Hitler začal propadat panice, bylo jasné, že se mu situace vymknula z rukou. Druhý den dopoledne přišli Hitler s Ludendorffem s plánem uspořádat ve městě demonstrativní pochod. Pučisté chovali mlhavou naději, že pochod podnítl nadšení veřejnosti pro puč, a také, že armáda v reakci na nadšení zmobilizovaného obyvatelstva a vyhlídce střelby na válečného hrdinu Ludendorffa, změní názor. Podpora armády a rostoucí obdiv veřejnosti by pak otevřely dveře k vítěznému pochodu na Berlín. Realita však byla diametrálně odlišná od této fantastické vize. Kolem poledne sice z pivnice vyrazil průvod asi dvou tisíc mužů. Ozbrojeni pistolemi se přiblížili k malému policejnímu kordonu na Ludwigsbrücke a po výhrůžkách ho donutili k rozchodu. Poté se přesunuli do centra města, na náměstí Marienplatz, a rozhodli se pochodovat k ministerstvu války. Obrovské davy jásajících a mávajících příznivců na chodnících jim dodávaly odvahu. Někteří další věřili, že jsou svědky inaugurace nové vlády. Již po chvíli ale průvod protestujících narazil na silnější bezpečnostní kordon složený ze 130 vojáků. Následně došlo k přestřelce, ve které bylo zabito čtrnáct pučistů a čtyři policisté. Střelba si vyžádala také několik raněných, včetně Hermanna Göringa, který byl střelen do nohy. Adolf Hitler se okamžitě vydal na útěk. O jeho záchranu se zasloužil Dr. Walter Schultze, šéf mnichovského zdravotnického sboru SA, Hitlera ošetřil a poté ho nechal nastoupit do auta, které rychle odjelo z místa činu. Hitler se ukryl na venkově u svého přítele Ernsta Hanfstaengla, kde ho již 11. listopadu vypátrala policie.⁷⁰

3.5. Vězení v Landsbergu a Mein Kampf

Soudní přelíčení s deseti pučisty, z nichž nejvýznamnější byli, Adolf Hitler, Erich Ludendorff, Rudolf Hess a Alfred Rosenberg, začalo 26. února 1924 v Mnichově. Hitlerova prvotní reakce na obžalobu byla velmi teatrální. Zprvu odmítal vypovídat a prohlásil, že vyhlásí hladovku. Zjevně se domníval, že v tuto chvíli je vše ztraceno. Dle vězeňského psychologa Hitler tenkrát prohlásil: „*Už toho mám dost. Jsem vyřízený. Kdybych měl revolver, neváhal bych.*“ Tento postoj však bleskově změnil, když soud začal. Hitlerovi bylo povoleno,

⁷⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 209-211

aby se hájil sám a ten toho patřičně využil. Soudní síň proměnil v jeviště své propagandy, přičemž se přiznal k vedení puče, ale odmítal obvinění z velezrady. Tvrdil, že se mstil za zradu Německa v listopadu 1918 a jednal v zájmu své země. Prohlásil, že byl jeden čas „agitátorem“, ale teď „žádá místo vůdce v politickém boji.“ Dále se nechal slyšet, že právě on je „hrdina“, který zachrání Německo: „*Požaduji, aby vedení organizace, po které my všichni toužíme a po níž vy všichni vnitřně toužíte neméně, bylo svěřeno hrdinovi, který je v očích veškeré německé mládeže k tomu povolán.*“⁷¹ Hitlerovi sympatizanti v Bavorsku viděli v jeho chování v soudní síni charakter síly svého vůdce. Také většina pronacistických soudců, včetně předsedy soudu Georga Neidhardta, který předsedal předchozímu Hitlerovu soudnímu jednání, s ním sympatizovala. Neidhardt dal Hitlerovi naprostou volnost, aby mohl vyslýchat svědky a mluvit tak dlouho, jak se mu zlíbí. Jakékoli zdání nezávislosti se rychle vytratilo a jeden novinář popsal, jak se proces změnil v politický cirkus. Bylo mu dovoleno rozvíjet nacistickou doktrínu, a dokonce klást otázky svědkům obžaloby. Při vynesení rozsudku 1. dubna byl shledán vinným z "velezrady"; soudci tak museli učinit ze zákona, navzdory svým sympatiím. Byl mu uložen pětiletý trest vězení, ačkoli se očekávalo, že si z něj odpyká jen několik měsíců. Ostatní byli potrestáni podobně shovívavě.⁷²

Hitler byl přesunut do vězeňské cely v Landsbergu, kde si měl odbyť svůj mírný trest. Toto vězení se ale spíš podobalo nějakému hotelu než nápravnému zařízení. Jeho pokoj byl vybaven krásným nábytkem, velkými okny s malebným výhledem. Dostávalo se mu všech privilegií a jeho dozorcí se k němu chovali s maximální úctou, někteří ho dokonce potají zdravili „Heil Hitler“. Přicházely dárky, květiny, povzbudivé vzkazy a byl oprávněn přijímat několik návštěvníků denně. Měl neomezený přísun knih, takže většinu volného času strávil právě četbou a „sebevzděláváním“. To ho nakonec přivedlo k myšlence sepsat svou vlastní politickou biografii. Jako pomocníka k tomuto úkolu si vybral Rudolfa Hesse, kterému začal své myšlenky diktovat. Za jeho

⁷¹ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str. 42

⁷² HAM, Paul. *Mladý Hitler: zrození Führera*. Praha: Dobrovský, 2020. Pangea. ISBN 978-807-5850-102. str. 239-241

vězeňský pobyt se mu tak podařilo napsat většinu své knihy Mein Kampf, která vyšla ve dvou svazcích po jeho propuštění.⁷³

Mein Kampf, vydaný vlastním stranickým nakladatelstvím Franz Eher-Verlag, které vedl Max Amann, nebyl v době před Hitlerovým nástupem do úřadu zrovna velkým hitem. Řadu potenciálních čtenářů nepochybně odradil jeho nudný obsah, otřesný styl psaní a poměrně nákladná cena 12 říšských marek za svazek. Do roku 1929 se prodalo přibližně 23 000 výtisků první knihy, ale jen 13 000 výtisků druhé. Po politických vítězstvích NSDAP po roce 1930 se prodej výrazně zvýšil a v roce 1932 dosáhl 80 000 výtisků. Po roce 1933 se prodalo neuvěřitelných jeden a půl milionu výtisků. Již od počátku 20. let se v úředních záznamech označoval za „spisovatele“ a od roku 1933 si díky příjmů z jeho knihy mohl dovolit odmítnout svou mzdu říšského kancléře. V knize nebyly představeny žádné politické osnovy. Ať už byla prezentace jakkoli zmatená, kniha nabízela jasné vyjádření Hitlerova politického přesvědčení, "světonázoru", pocitu vlastního "poslání", "vize" společnosti a dlouhodobých cílů. V neposlední řadě tvořila základ vůdcova mýtu. V knize totiž sám sebe vykreslil jako jedinečnou postavu, jejíž posláním je pozvednout Německo z jeho současné zchátralosti ke slávě. Hitlerova filozofie v Mein Kampfu představuje v podstatě krajně zjednodušený výklad dějin jako konfliktu mezi rasami, ve kterém parazitické židovstvo podkopává a ničí nejvyšší árijské rasové společenství. *„Člověk je bojovný tvor, a tudíž národ, skládající se ze společenství bojovníků, je zároveň bojovou jednotkou. Každý živý organismus, který přestane bojovat o svou existenci, je předurčen k zániku. A stejně je zpečetěn osud každé země nebo rasy, která přestane bojovat. Bojový potenciál každé rasy závisí na čistotě. Z toho vyplývá nutnost zbavit se cizích znečištění. Židovská rasa je vinou své univerzálnosti nutně pacifistická a internacionalistická. Pacifismus je nejsmrtelnější hřích, neboť znamená kapitulaci v boji rasy o existenci. Proto je první povinností každé země národnostně probudit masy; inteligence nemá u jednotlivce prvořadý význam, nejdůležitějšími vlastnostmi jsou vůle a rozhodnost. Jednotlivec, který se zrodil*

⁷³ HAM, Paul. *Mladý Hitler: zrození Führera*. Praha: Dobrovský, 2020. Pangea. ISBN 978-807-5850-102. str. 243-245

proto, aby velel, je mnohem důležitější než nespočetné tisíce podřízených povah. Pouze brutální síla dokáže zajistit přežití rasy; z toho vyplývá nutnost vojenské organizace. Rasa musí bojovat; rasa, která odpočívá v nečinnosti, musí zrezivět a zaniknout. Kdyby bylo německé plemeno sjednoceno v pravý čas, mohlo už dávno být pánem celého světa.“⁷⁴

Základem celého Hitlerova díla je především antisemitismus. V jeho díle se setkáváme s plně vyzrálou, silně zakořeněnou nenávisť vůči Židům. V textu se objevují metafory o bakteriích, ze kterých je více než jasné, že se Židi by se mělo vypořádat stejným způsobem, jako s bakteriemi: vyhladit je. Napsal: „Spolu s pozitivním bojem za duši našeho lidu v celé jeho šíři uspěje prodchnutí mas národním duchem jedině tehdy, když budou jeho mezinárodní traviči vyhlazeni.“⁷⁵ Už zde jeho myšlenky byly protkány genocidním nádechem. Už zde byla v Hitlerově mysli pevně ukotvena souvislost mezi vyhlazováním Židů, válkou a národní spásou.

Jeho posedlost „židovskou otázkou“ byla neoddělitelně spjata s jeho představami o zahraniční politice. Bylo nevyhnutelné, že jeho představy o zahraniční politice budou ovlivněny, jakmile se jeho antisemitismus v polovině roku 1920 spojil s antibolševismem do obrazu "židobolševismu". Hitlerův měnící se postoj však formovaly nejen ideologické vlivy, ale i otázky čistě mocensko-politické povahy. Hitlerovy rané zahraničněpolitické představy byly typicky pangermánské, neboť kladly důraz na Francii jako úhlavního nepřítele, vyznačovaly se záští vůči Británii, znovuzískáním kolonií a obnovením hranic Německa z roku 1914. Mínil, že Německo musí získat své území jedině silou, a to krok za krokem, nesmí opakovat tutéž chybu, kdy bude bojovat proti všem nepřítelům najednou. Jako o možných spojenečích uvažoval Hitler o Itálii a Anglii. Již v roce 1920, ještě předtím, než se dozvěděl o fašismu, diskutoval o výhodách partnerství s Itálií. Byl přesvědčen o tom, že ani otázka jižního Tyrolska která byla v roce 1919 postoupena Itálii a od té doby podléhá programu "italianizace", takovému spojení nezabrání. Na sklonku roku

⁷⁴ CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. ISBN 80-710-6068-2. str. 57

⁷⁵ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 239

1922 uvažoval o vytvoření spojení s Velkou Británií, jejíž světové impérium obdivoval. Když se v roce 1923 projeví rozpory mezi Brity a Francouzi ohledně obsazení Porúří, tato myšlenka se ještě více umocnila. Hitler však nespatoval žádnou možnost vést válku společně s Ruskem. Konstatoval, že cílem Sovětů je triumf mezinárodního židovstva a vést válku po jeho boku by bylo zločinem. V prosinci 1922 měl Hitler v soukromém rozhovoru s Eduardem Scharrerem, spolunajitelem listu *Münchener Neueste Nachrichten* a stoupcem nacistické strany, nastínit koncepci zahraničních aliancí, kterou později rozvedl v *Mein Kampf*. Nebral v úvahu koloniální soupeření s Velkou Británií, které vyvolalo nepřátelství před první světovou válkou: „*Německo se bude muset přizpůsobit čistě kontinentální politice a vyhýbat se poškozování britských zájmů. S pomocí Anglie bude třeba pokusit se o zničení Ruska. Rusko Německu opatří dostatek půdy pro německé osadníky a rozsáhlý prostor pro německý průmysl. Potom nás Anglie nebude rušit při našem účtování s Francií.*“⁷⁶

⁷⁶ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 241-242

4. Vymezení a ideologie nacismu

Nacismus, běžně zkrácený název pro národní socialismus, vychází z německé tradice fašismu. Nacismus v podstatě slučoval dvě doktríny: fašistickou víru v to, že národní jednotu dokáže zabezpečit stát, který je řízen jediným nejvyšším vůdcem, který představuje národní vůli. Druhou bylo rasistické přesvědčení o nadřazenosti árijské rasy, ze kterého vycházelo, že jiné rasy si lze právem podrobit ba dokonce zcela vyhubit. Druhou tradicí fašismu je italská tradice, která je spojena s Benitem Mussolinim. Ta především zdůrazňovala totalitní stát, který byl chápán jako nositel italské industrializace a modernizace.⁷⁷

Fašismus se objevuje na počátku 20. století. Tato ideologie v sobě sjednocuje organický nacionalismus a antimarxistický socialismus. V praxi se jednalo o revoluční hnutí, které odmítalo liberalismus, demokracii a marxismus. „V mnoha směrech byl fašismus revoltou proti idejím a hodnotám, které ovládaly evropské politické myšlení od francouzské revoluce. Hodnoty jako racionalismus, pokrok, svoboda, rovnost byly odmítnuty ve jménu boje, vůdcovství, moci, heroismu a války. Fašismus postrádá strukturované a ucelené ideové jádro a spíše připomíná shluk idejí. I Hitler označoval své myšlenky jako světový názor, než aby hovořil o ideologii. V tomto ohledu světový názor představuje určitý uzavřený soubor postojů bezmála náboženského charakteru, kterému je dobré věřit než ho racionálně analyzovat. Fašisté na ideje nepohlíželi jako na nástroj k popisu a porozumění světu, ale jako na propagační nástroj burcuující lidi k politické aktivitě.“⁷⁸

Fašistická ideologie se v mnoha ohledech podobá antiracionalismu. Ten plyne především z odmítání osvícenství a vyjadřoval, že hlavními pohnutkami a motivy pro lidské chování jsou city a vůle. Antiracionalismus jako takový nebyl nutně ultrapravicový, ale byli to právě fašisté, kdo politicky vyjádřili nejradikálnější formy protiosvíceneckého myšlení. Antiracionalismus také vybavil fašismus ideou organického společenství, kterou právě fašisté dovedli do extrému. Dle nacistů

⁷⁷ DANICS, Štefan, Josef DUBSKÝ a Lukáš URBAN. *Základy sociologie a politologie*. 4. upravené a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-807-3807-511. str. 239-243

⁷⁸ Tamtéž str. 241-242

muselo být národní společenství (Volksgemeinschaft) chápáno jako nedílní celek a vše muselo směřovat k vyššímu kolektivnímu cíli, a to bez ohledu na dílčí potřeby, rivalitu či konflikty. A právě tuto bezmeznou společenskou soudržnost vyjadřovalo nacistické heslo „v jednotě je síla“. Fašisté dále prosazovali všudypřítomný boj, který považovali za biologický a nevyhnutelný rys společenského a mezinárodního života. Jedině neustálé boje jsou zárukou pokroku a rozvoje lidstva, protože právě z nich vzejdou ti nejsilnější a nejzdatnější jedinci. Příkladem je Hitlerův výrok z roku 1944: „*Silným patří vítězství a slabí musí ke zdi.*“⁷⁹

Dalším stěžejním principem fašismu byl princip vůdcovství, dle kterého veškerá autorita vyvěrá z vůdcovy osobnosti. Dle této zásady rozčlenili fašisté společnost na tři druhy lidí: za prvé existuje jediný, nejvyšší vůdce, který disponuje neotřesitelnou mocí, za druhé „válečnická elita“ tvořena výhradně hrdinskými muži se schopností se obětovat. Třetí skupinu tvoří existující skupiny, které jsou slabé, nečinné a nevědoucí, jejichž jediným posláním je slepá poslušnost.⁸⁰ Stejně důležitý se pro fašisty stal antimarxistický socialismus, který se projevoval snahou odvést dělníky od třídního boje, který národ neúprosně rozdělával. Prioritní byla opět oddanost jednotě národa, která musí zcela převážit věrnost ke společenské třídě.⁸¹

Základem pro fašistickou ideologii se stal samozřejmě nacionalismus. Ten vychází z představy, že lidstvo je přirozeně rozděleno do jednotlivých národů, které mají specifickou povahu, tím myšleno svůj jazyk, kulturu a historické území, které ho formují. Z této myšlenky tak vyplývá přesvědčení, že centrem politické organizace je národ. Chápání nacionalismu v Německu se drasticky změnilo po prohrané 1. světové válce, která vedla k jeho radikalizaci a novému definování nacionalismu – nikoliv už zejména na základě jazyka, ale na základě krve. Nacismus se zakládal na myšlence, že zatímco jazyk se dá naučit a kultura přijmout, tak krev, která koluje v těle, vyměnit nelze. Dospění k této myšlenkové

⁷⁹ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-807-3801-373. str.225

⁸⁰ Tamtéž str. 227

⁸¹ DANICS, Štefan, Josef DUBSKÝ a Lukáš URBAN. *Základy sociologie a politologie*. 4. upravené a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-807-3807-511. str. 244

linii mělo nedozírné následky, protože v momentě, kdy se objevila představa národa jakožto pospolitosti krve, pak v takovém národě již nebylo místo pro jakékoli minority a tím se otevřela cesta pro jejich násilné vyloučení. V tomto pojetí tak nacismus v sobě slučuje etnický nacionalismus s rasismem a antisemitismem.⁸²

V ideologii nacismu také silně rezonuje dobová fascinace okultismem a ezoterismem. Projevuje se zde i jistá míra iracionalismu, a to hlavně v odkazech na staré germánské bohy, víře v rasový mýtus a antipatii k moderní společnosti. Nacismus také přebírá některé myšlenky socialismu a využívá rétoriku antikapitalismu a revolučně-idealistického nadšení. Určení nacismus může být z několika důvodů zmatečné. Zprv je zde nesourodost nacistické ideologie. Ta na jedné straně spojovala podporu konzervativních hodnot a boj proti komunismu s kultem mládí a sociální revolucí na straně druhé. NSDAP v prvních letech své existence často používala antikapitalistický a revoluční rétoriku, což vedlo některé historiky k názoru, že nacionální socialismus je ultralevicovým hnutím. Problémem však bylo, že jakmile se Hitler dostal k moci a upevnil svou pozici, potlačil krajně levicové elementy NSDAP volající po revoluci a nadále podporoval velkokapitál, přestože ekonomika nacistického Německa odpovídala spíše plánovanému hospodářství s určitými soukromými prvky podřízenými vedení státu než kapitalismu volného trhu.

Řada historiků také upozornila na to, že deklarovaná nacistická ideologie a skutečná prováděná praxe se od sebe výrazně lišily. Namísto sledování ideologické čistoty, bylo hlavním cílem uchopení moci a triumf Německa ve válce. Až do samého konce však Hitler neopustil prostor silného, až fanatického antisemitismu. Hitlerův *Mein Kampf* obsahuje dvě základní ideologie, na jejichž základě lze určit kořeny nacismu: agresivní antisemitismus a německý, resp. germánský expanzivní šovinismus. Tyto dva prvky tvoří základní principy nacismu a vše ostatní pravděpodobně sloužilo převážně k propagandistickým účelům.⁸³

⁸² CAKL, Ondřej, Holec JAROSLAV, ed. *Dovedu to pochopit? Hrozby neonacismu*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-54-5. str. 11-12

⁸³ CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3670-986. str. 69-70

Charakteristickými prvky antisemitismu jsou zášť, nesnášenlivost a předpojatost vůči židům jako etnické i náboženské skupině. V Hitlerových očích představovali Židé ideální prototyp nepřítele. Vzhledem k odlišné historii a vizuálním odlišnostem některých ortodoxních skupin pocházejících z východní Evropy, upozorňoval Hitler na cizorodé postavení židů ve společnosti poukazováním na jejich disproporční zastoupení v některých profesích (právníci, lékaři, obchodníci, novináři, věda a kultura). Již historicky byli Židé zatíženi křesťanskou nenávisť, byli tak spojováni jak s ruskou bolševickou revolucí, tak i s vykořisťovatelským kapitalismem v západní Evropě. V důsledku toho mohli posloužit jako kapitalistický strašák pro dělníky i bolševický strašák pro podnikatele. „Mezinárodní židovstvo“ byl samozřejmě klíčový pojem Adolfa Hitlera pro popis židovské hrozby. Hitler tvrdil, že Židé jsou vlivnou politickou silou v celosvětovém měřítku, která už dříve dokázala rozpoutat první světovou válku a disponuje přímou i nepřímou vojenskou mocí. Pokud by nacistická propaganda vykreslovala Židy v tomto světle, ospravedlnila by tím svá vlastní zvěrstva proti lidem, kteří zjevně vojenskou ani politickou mocí nedisponovali. V návaznosti na antisemitskou víru v židovské spiknutí, věřil Hitler v historický význam germánské rasy, která má jednou provždy odstranit židovskou hrozbu a zbavit Evropu, potažmo celý svět, této rasové pohromy.⁸⁴

Co se týče pramenů, ze kterých národní socialisté čerpali, je třeba sem zařadit anglického myslitele H. S. Chamberlaina a jeho dílo *Základy 19. století*. Ve své knize se věnoval myšlence očištění nadřazené krve přísnou rasovou hygienou (eugenikou), čímž by se zabránilo úpadku civilizace. Chamberlain věřil v přísnou hierarchizaci lidského rodu podle rasových typů, jejichž příslušníci se v žádném případě nesmí mísit s krví jiných plemen, v takovém případě by došlo k ztrátě jejich identity. K dalším teoretikům, kteří se věnovali tzv. „vědeckému rasismu“, a kteří ideologicky ovlivnili nacismus patří francouzský aristokrat Joseph Arthur Comte de Gobineau se svým dílem *Esej o nerovnosti ras*. V ní představuje svoji hlavní myšlenku o tom, že národy jako Řekové či Římané ovládli svět díky čistotě vlastní rasy. Tato čistota byla narušena v momentě, kdy se jejich krev smísila s krví

⁸⁴ CAKL, Ondřej, Holec JAROSLAV, ed. *Dovedu to pochopit? Hrozby neonacismu*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-54-5. str. 14-19

nižších ras. Kvůli této skutečnosti krev vyšších, nadřazených ras přišla o svou jedinečnost a duch civilizace podlehl barbarismu. Gobineau mimo jiné také definoval tři základní rasy – žlutou, černou a bílou – kdy árijskou rasu považuje za tu nejvyšší, která vytváří kulturu a civilizaci. Mezi další představitele rasové teorie také patří Georges Vacher de Lapouge z Francie a Otto Ammon z Německa. Ti věřili v nadřazenost árijské rasy, což definovali například pomocí měření lebky, a v neměnnost rasového předurčení. Dle nich musí budoucí svět patřit pouze těm nejsilnějším, tedy nejlepším.⁸⁵

Na dovršení nacistické ideologie v Německu měl nemalou zásluhu Alfred Ernst Rosenberg se svou doktrínou o árijské rase. V té ji označuje za rasu panskou, která je nadřazena. Ostatní národy, kmeny či rasy byly prohlášeny za nižší. Rosenberg tuto koncepci vyhrotil až k rasovému fanatismu, který se stal kodexem výchovy německé mládeže a celého německého národa. Rosenberg požadoval „očistění“ nejen Německa, ale celého evropského kontinentu od židovského obyvatelstva. Hitler věnoval otázce panské rasy téměř celý druhý díl svého díla *Mein Kampf*. Rasistický fanatismus je zde doveden až k biologickému rasismu, který byl vlastní ideologickou oporou německého fašismu.⁸⁶ Rasismus v jeho základním a omezeném smyslu představuje přesvědčení, že určité fyzické charakteristiky, jako je barva kůže nebo obličejové rysy, mají přímý vztah k intelektuálním schopnostem, morálním hodnotám nebo chování jednotlivců, a tím vytváří hierarchii lidských skupin. Jádrem tohoto přesvědčení spočívá ve víře, že dědičné a nápadné rysy jsou spojeny se schopnostmi nebo způsoby jednání. Toto přesvědčení může vést k pokusům o měření mozku a určování IQ jako ukazatelů, na jejichž základě se snaží stanovovat hierarchii mezi lidskými rasami, což je zřetelné v celé historii biologického rasismu.⁸⁷

⁸⁵ CAKL, Ondřej, Holec JAROSLAV, ed. *Dovedu to pochopit? Hrozby neonacismu*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-54-5. str. 18-19

⁸⁶ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4. str. 139-140

⁸⁷ DANICS, Štefan a Tomáš KAMÍN. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2., rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-286-7. str. 116

5. Hitlerova cesta k uchopení moci

5.1. Hitlerův návrat na politickou scénu

Hitler byl z vězení propuštěn 20. prosince 1924, tedy o necelé čtyři roky dříve, než stanovoval rozsudek. Lze jen souhlasit s názorem, že dějiny by se pravděpodobně ubíraly naprosto jiným směrem, kdyby byl donucen odpykat si svůj trest v plném rozsahu. Nicméně podmínky, které ho venku čekali, nebyly příliš příznivé.

Výmarská republika byla v těchto letech ve fázi, která je dnes označována jako „zlatá léta“ (1924-1928). Hlavní zásluhu na tom nesl Gustav Stresemann, který v té době působil jako ministr zahraničí. Došlo k hospodářskému oživení a situace se začala poměrně stabilizovat. Poprvé od válečných let poklesl počet nezaměstnaných pod hranici jednoho milionu. Došlo ke stabilizaci měny, snížení reparací, zvýšení reálných mezd a vstupu Německa do Společnosti národů. Tato relativní stabilizace se negativně odrážela na popularitě nacistického hnutí. Hitler postupně začal upadat do zapomnění. Mluvilo se o něm pouze ve spojitosti s nevydařeným pučem, kdy se spíše stával terčem posměchu. To však nebyl jediný problém, kterému musel Hitler po svém návratu čelit. Jak NSDAP, tak i její noviny „Völkischer Beobachter“ byly zakázány. Dokonce se projevovaly i snahy o Hitlerovo vyhoštění zpět do Rakouska, která však nakonec byly neúspěšné. V únoru 1925 došlo ke zrušení výjimečného stavu v Bavorsku, čímž zmizel právní důvod pro zákaz NSDAP. Ani ne měsíc na to byl Bavorskem na Hitlera uvalen zákaz k veřejným projevům, který nabyl platnosti i v dalších částech Německa. Ten trval přibližně po dobu dvou let, v Prusku byl zrušen až roku 1928. Dalším zádrhelem byla také vnitřní situace NSDAP, která byla značně rozpolcená. Vypukly zde rivalitní boje o moc ve straně. Chaos, který ve straně panoval se Hitlerovi postupně podařil vyřešit. Na konci února roku 1925 byla svolána členská schůze, které se zúčastnilo okolo 4000 lidí. Zde se Hitlerovi podařilo spojit rozhádané frakce, které proti sobě ve straně bojovaly a učinit z ní jedinečnou „stranu vůdcovského typu“. *„Nepožadujte nyní ode mne, abych v tomto sporu stranu chápal...vidím svůj úkol pouze v jediné povinnosti, totiž znovu svést*

*dohromady ty, kteří se spolu přou. To bych ale nemohl učinit, kdybych se stal stranou ve straně...nesoupeřím zde ale o velké masy samy o sobě...kdo nebude chtít přijít do společného tábora, ten zůstane mimo; kdo ale zamýšlí do něho vstoupit, tomu řeknu jedno: Spor je nyní u konce...kdyby se ale domníval, že by mohl svůj vstup spojovat s určitými podmínkami, ten mě zná špatně. Já si devět měsíců připravoval každé slovo; nyní vedu hnutí a nikdo mi nebude klást podmínky; neboť až ti pánové přijdou a některý z nich mi řekne, dávám si takovou podmínku a druhý, já si dávám zase takovou, tak těm mohu dát pouze jedinou odpověď: Příteli, nejprve počkej, jaké podmínky stanovím já.*⁸⁸ Hitler si byl vědom rozdílných politických táborů s rozdílnými motivacemi, které uvnitř strany panovaly a byl k nim tolerantní. Deklaroval, že bude zastupovat veškeré zájmy hnutí, ovšem trval na tom, že jeho vedoucí role musí být bezpodmínečná. Nebyl nadále pouze tuctovým předsedou, ale prosadil se jako svrchovaný „Vůdce“ strany.

Hitlerova propaganda se v té době poněkud lišila od té na počátku jeho politické kariéry. Stále kritizoval Versailleskou smlouvu a rozdmýchal antisemitismus, vášnivě kritizoval Stresemannovu zahraniční politiku, ale jeho projevy se začaly více podobat na filozofickým, historickým nebo hospodářskopolitickým přednáškám. Jedním z klíčových témat se stala kritika hospodářské politiky orientované na export, která neřešila rozpor mezi „životním prostorem“ a počtem obyvatelstva. Dále se zabýval vztahem státu a revoluce, formování sociální otázky a průmyslového proletariátu, historickou vinou buržoazie a otázkami umění a kulturní politiky. Zdůrazňoval, že pro propagandu je zásadní klást větší důraz na emoce než na rozum. I přes to byly jeho projevy hlavně neúnavným opakováním jednoznačných slov a hesel. Hitlerovo hnutí si vytvořilo za cíl oslovit všechny vrstvy společnosti, vštípit jim idealismus víry a podnítit revoluční hnutí. Prohlásil, že lidé ztratí o jeho hnutí zájem, pokud bude jednat jako ostatní politické strany a řešit běžné otázky, jako jsou daně a platy státních zaměstnanců.⁸⁹

⁸⁸ ZITELMANN, Rainer. *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: V.P.K., 1993. ISBN 80-856-2227-0. str. 35

⁸⁹ Tamtéž str.37-38

Na konci roku 1927 měla NSDAP pouhých 75 tisíc členů a jen sedm poslanců v Říšském sněmu. Nacisté si uvědomovali, že získat voliče sociálních demokratů a komunistů bude velice obtížné. Proto se zaměřili na život na venkově v protestantském severním Německu, kde rostoucí nespokojenost rolníků přerůstala v protesty a odbojové akce. Protichůdné dopady inflace a stabilizace na život rolníků se koncem dvacátých let spojily v rozsáhlou zemědělskou katastrofu. Tito zemědělci raději šetřili peníze, které kvůli inflaci nevyhnutelně ztrácely na hodnotě, na rozdíl od bohatých velkostatkářů, kteří své peníze investovali do nového vybavení. Po skončení inflace se vláda snažila zmírnit úvěrová omezení v zemědělství. Situace se však jen zhoršila, protože zemědělci si v očekávání nové inflace půjčili velké množství peněz na vyrovnání svých ztrát. Později zjistili, že si nemohou dovolit tyto půjčky splácet, protože ceny místo růstu klesají. Koncem dvacátých let se již zvýšil počet bankrotů a exekucí a zoufalství drobných zemědělců způsobilo, že se výrazně přiklonili ke krajní pravici. K této volbě je přesvědčili zejména sliby nacistů o soběstačnosti Německa, která měla spočívat v zákazu dovozu potravin z ciziny.⁹⁰

Při volbách roku 1928 dosáhli národní socialisté pouhých 2,6 % hlasů, čímž získali 12 křesel v Říšském sněmu. Mezi nacistickými poslanci nyní byli například Gottfried Feder, Joseph Goebbels, Herman Göring nebo Gregor Strasser. NSDAP vnímala tento výsledek jako celkem uspokojivý, hlavně z toho důvodu, že poprvé kandidovala sama při volbách do Říšského sněmu a výsledkem se jí podařilo dominovat mezi takzvanými lidovými stranami, kdy například Lidově národní blok dostal pouze 0,9 % hlasů a nezískal ani jeden říšský mandát. Zatímco ve velkých městech jako Berlín či v průmyslových oblastech jako Porúří se nacistům nevedlo příliš dobře, pozornost věnovaná voličům z protestantského severu přinesla o poznání lepší výsledky. V reakci na tato zjištění strana aktualizovala svůj dosavadní program pro zemědělskou politiku. Farmářům bylo slíbeno jedinečné postavení ve Třetí říši, kde by pro ně bylo vytvořeno vlastní „společenství“, ve kterém by mohli pracovat dohromady v harmonii s podporou vlády. Mimo to zde také velkou úlohu hrála ideologie „krve a půdy“, podle níž představovali rolníci

⁹⁰ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. ISBN 80-730-6257-7. str. 203-204

jádro národa. Z tohoto důvodu podpora NSDAP ze strany rolníků prudce rostla. Navíc se mnoho z nich také stalo členy úderných oddílů, které byly nasazovány k bitkám s komunisty ve větších městech.⁹¹

Nacistická strana se postupně stala stranou velmi dobře fungující organizací. Na její regionálních, okresních a místních úrovních působili aktivní a loajální funkcionáři, z nichž mnozí měli dobré vzdělání a byli kvalifikováni na práci v administrativě. Stranická propaganda byla prostřednictvím sítě specializovaných institucí zaměřena na jednotlivé voličské skupiny. I přesto, že někteří členové byli striktně proti přijímání žen a dětí do nacistické strany, byly pro ně Hitlerem brzy zorganizovány stranické spolky. Pro mládež ve věku od 16 do 18 let byl vytvořen Svaz mládeže nacionálněsocialistické dělnické strany, který byl v roce 1926 přejmenován na stručnější Hitlerjugend (Hitlerova mládež). Pro ženy byla určena Nacionálněsocialistická organizace žen (NS-Frauenschaft).⁹²

Hitler se zároveň pokoušel rozšířit působnost svého hnutí v celém Německu a hledal nové spojence. Nacistům se podařilo získat podporu a finanční pomoc velkého počtu známých osobností, které měly společenské i politické konexe, zejména v Bavorsku. Později navázali kontakt s nacionalistickými skupinami, jakou byla například „Stahlhelm“ nebo strana DNVP (Německá národně lidová strana). Za zhoršujících poměrů v zimě let 1928 a 1929 začala podpora nacistů růst a Hitler pokračoval ve své propagandistické ofenzivě. Společně s DNVP vystupovala NSDAP v kampani proti Youngovu plánu, který nově upravoval problematiku válečných reparací. Alfred Hugenberg, bývalý ředitel společnosti Krupp, předseda DNVP a tiskový magnát, který ovládal nacionalistický tisk, založil v červenci "Říšský výbor pro žádosti německého národa", jehož cílem bylo přimět vládu odmítnout Youngův plán. Hitler, který v této kampani viděl příležitost k získání další podpory své strany, s Hugenbergovým plánem souhlasil. Návrh výboru „Zákon proti zotročení německého lidu“, který odmítal Youngův plán a „lež o válečné vině“, získal jen těsně potřebnou podporu ke konání referenda. Když však k referendu 22. prosince 1929 konečně došlo, vyslovilo se pro něj pouhých

⁹¹ EVANS, Richard J. *Nástup Třetí říše*. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. ISBN 80-730-6257-7. str. 204-206

⁹² Tamtéž str. 207-208

5,8 milionu lidí – tedy 13,8 % voličů. Pro Hitlera a jeho NSDAP nebyla však tato kampaň naprostým propadákem. On a jeho hnutí těžili z rozsáhlé reklamy, kterou mu Hugenbergův tisk zadarmo poskytoval. A on sám začal být více uznáván za rovnocenného partnera ve vyšších kruzích, což mu umožnilo přístup ke zdrojům peněz a moci.⁹³

Přestože strana od roku 1925 udělala velký pokrok, zaznamenávala mírné volební zisky v zemských volbách a získávala značnou publicitu, nikdo z realistů nemohl počítat s jejími šancemi na získání moci. K tomu byla Hitlerovou jedinou nadějí rozsáhlá a komplexní krize státu. Netušil, jak rychle se situace změní ve prospěch strany.

5.2. Zkáza demokracie

24. října 1929 došlo ke katastrofě, kterou Hitler tolik potřeboval – krach newyorské burzy, který vyústil v celosvětovou krizi. Americký krach odstartoval obrovskou hospodářskou krizi, která Německo zasáhla drtivou silou. V lednu roku 1930 dosáhla nezaměstnanost nevídaných rozměrů. Miliony lidí přišly o práci, tisíce malých podniků a podnikatelů zkrachovalo. Pracovní úřady zaznamenaly rekordních 3 218 000 nezaměstnaných. Propuknutím této katastrofy se nacistům naskytl šance získat na svou stranu velkou část nespokojeného obyvatelstva. Utrpení německého lidu nevzbuzovalo v Hitlerovi příliš velké slitování, co ho však zajímalo bylo, jak může této situace nejlépe využít k získání politické podpory pro vlastní ambice a cíle. V nacistickém tisku se k situaci vyjádřil takto: „*Nikdy předtím nebylo mé postavení tak dobré a nikdy jsem nebyl tak vnitřně spokojený jako dnes. Neúprosná realita otevřela oči milionům Němců, kteří konečně prohlédli neslýchané podvody, lži a zrady marxistických podvodníků.*“⁹⁴

Ve zemských volbách v Bádensku 27. října 1929 získala NSDAP 7 % hlasů. Ve volbách v Lübecku, které se konaly o týden později, to bylo 8,1 % hlasů. I ve volbách do berlínského zastupitelstva 17. listopadu strana téměř

⁹³ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 241-242

⁹⁴ SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*. Brno: L. Marek, 2004. ISBN 80-862-6351-7. str. 128

zdvojnásobila svou podporu oproti roku 1928. Nejdůležitější však bylo, že NSDAP ve volbách v Durynsku poprvé překročila 10% hranici, když zde 8. prosince získala 11,3 % z 90 000 odevzdaných hlasů. Nacisté získali celkem šest křesel v zemském sněmu a Hitler rozhodl, že NSDAP vstoupí do vlády. Hitler vznesl požadavky na dvě pozice, které považoval v durynské vládě za nejvýznamnější: ministerstvo vnitra, které dohlíželo na policii a státní správu, a ministerstvo školství, které dohlíželo na školskou a univerzitní politiku a kulturu. Hitler napsal, že: „*Kdo ovládá oba tyto resorty a nemilosrdně a důsledně využívá moci, kterou mu poskytují, může dosáhnout výjimečných výsledků.*“⁹⁵

Nacistická propaganda začala mít s rostoucí krizí čím dál větší úspěch. NSDAP pořádala mnohdy až stovku propagandistických akcí denně. Klíčovou roli při rozmachu její úspěšnosti hrál hlavně obraz předkládaný veřejnosti. Protože právě svou prezentací se NSDAP lišila od ostatních konkurenčních stran s podobným programem a ideologií. Nápomocná při získávání střední třídy byla hlavně důmyslná nacionalistická a náboženská symbolika. Velký význam měl také případ významných občanů, kteří svým členstvím ve straně inspirovali ostatní. Nacionální socialisté se čím dál více objevovali na předních stránkách novin a stávali se předmětem hospodářských hovorů. Jiné nemarxistické strany se v prohlubující krizi zdály být stále slabší a jejich rozvrat mohl jen posloužit ke zvýšení přitažlivosti velké, expandující, dynamické a „národní“ strany, která byla stále více považována za nejlepší šanci v boji proti levici. Když v březnu roku 1930 došlo k odstoupení dosavadního sociálně-demokratického kancléře Hermanna Müllera, bylo to prvním krokem vstříc k pádu slábnoucí Výmarské republiky. Müller byl na postu kancléře vystřídán Heinrichem Brüningem ze strany Centrum, ten se však rychle dostal do problémů a vyžádal si rozpuštění parlamentu a dostal prezidentův souhlas. Nové volby se měly konat 14. září a demokracie v Německu se otřásla ve svých základech. Vynesly Hitlerově straně zásadní volební úspěch. NSDAP

⁹⁵ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 304

získala šest a půl milionu hlasů, což ji zaručovalo 107 křesel v říšském sněmu.⁹⁶

Hitler i přes volební úspěchy nepolevoval a pokračoval ve vytrvalé stranické agitaci a propagaci myšlenek nacismu. Brzy bylo po celé zemi uspořádáno dalších 70 000 shromáždění a podpora NSDAP rostla. Lavina volebních úspěchů nepolevovala a NSDAP potvrdila svou pozici, když získala na venkově v Oldenburgu 37,2 % hlasů a stala se tak poprvé největší stranou v zemském sněmu. V posledních zemských volbách toho roku, které se konaly v Hesensku, obdrželi nacisté 37,1 %, tedy vyšší podíl než součet komunistů a socialistů, plus 27 křesel v zemském sněmu, kde doposud neměli zastoupení. Jejich přízni také napomohl katastrofální bankovní krach, kdy v červenci toho roku padly dvě hlavní německé banky Darmstädter a Dresdner, čímž se počet voličů doufajících v přežití a obnovení demokracie výrazně ztenčil. Podobně tomu bylo i po většinu roku 1932, který se nesl v duchu volebních kampaní a Výmarské republiky postupně docházely síly.⁹⁷

K 5.květnu roku 1932 mělo vypršet sedmileté volební období říšského prezidenta Paula von Hindenburga. Hitler se po dlouhém zvažování rozhodl, že se pokusí o tento úřad ucházet. V prvním kole se Hitlerovi podařilo dosáhnout 30 % hlasů a poté téměř 37 % hlasů v přímém rozhodujícím kole proti Hindenburgovi. Ačkoli se mu nepodařilo zvítězit, kandidovat na prezidenta se ukázalo pro Hitlera jako výhodný krok. Hitler se stal velmi významnou a nepřehlédnutelnou osobností německé politické scény. Nacisté nepolevovali a začali se připravovat na šňůru zemských voleb, která započala 24. dubnem. I v těchto volbách se jim dařilo. V Prusku se NSDAP podařilo získat 36,3 % hlasů, což jim vyneslo prvenství nad SPD. V Bavorsku obdrželi 32,5 %, v Hamburku 31,2 %, ve Württembersku 26,4 % a v Anhaltsku dokonce 40,9 % hlasů. Později se nacistům naskytla příležitost chopit se moci prostřednictvím volebních úřadů ve volbách do říšského sněmu. Ty jim vynesly 37,4 % hlasů, čímž se NSDAP stala největší stranou v říšském sněmu. I když nacisté

⁹⁶ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.343-348

⁹⁷ Tamtéž str. 322-339

dosahovali neuvěřitelných výsledků, bylo jim jasné, že musejí podniknout razantnější kroky, které je dostanou k moci. Goebbels situaci posoudil takto: „*Ted' se musíme dostat k moci a vyhladit marxismus. Tak, nebo onak! Něco se musí stát. Čas opozice vypršel. Ted' činy! Hitler je téhož mínění. Ted' se musí dění vytríbit a potom se musejí přijmout rozhodnutí. Takto nadpoloviční většiny nedosáhneme.*“⁹⁸

Hitler proto zorganizoval setkáním s ministrem obrany Kurtem von Schleicherem, na kterém mu přednesl své požadavky: úřad kancléře pro sebe, ministerstvo letectví pro Göringa, ministerstvo vnitra pro Fricka, ministerstvo vnitra pro Strassera a ministerstvo lidové výchovy pro Goebbelse. Vše teď záleželo na tom, jak rozhodne prezident Hindenburg. Kancléř Papan se pokusil Hitlera uchvádnout nabídkou vicekancléře v jeho vládě, s tím však u Hitlera nepochodil. Úspěch se nedostavil ani u Hindenburga, ten si totiž nemyslel, že by právě on měl zastávat funkci německého kancléře nebo být pověřen sestavováním vlády.⁹⁹

Hitler byl však velmi neústupný a nehodlal se spokojit s nižší pozicí, než byl post kancléře, i když se v tuto chvíli jeho cíl zdál být nedosažitelný. Tuto funkci v této době zastával Franz von Papan, politik ze starého šlechtického rodu, který původně působil na pravici Centra. Papan ze začátku nebyl Hitlerovým příznivcem, ve svém prohlášení v Mnichově v říjnu 1932 prohlásil, že Hitler není „normální“ politik a nacistické hnutí nebyla „normální“ politická strana. O NSDAP mluvil jako o „politickém náboženství“, jehož příznivci vidí v Hitlerovi „mystického mesiáše“. Papanovo aristokratické zázemí a jeho osobní vlastnosti zapříčinily, že Hitlera velmi podceňoval a cítil se být nadřazeným. Neviděl v tomto pro něj nevýrazném člověku žádné vůdcovské schopnosti, a dokonce si myslel, že ho dokáže bezpečně ovládat pro své účely. Měl za to, že dokáže Hitlerem a jeho hnutím manipulovat, aby posloužili potřebám nejvyšší vrstvy, jejichž cílem bylo odstranění demokracie a vytvoření nového autoritářského režimu. Zatímco početná část obyvatelstva Hitlera

⁹⁸ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.305-309

⁹⁹ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str. 62

vnímala jako charismatického vůdce, veškeré důležité elity v Německu včetně Papena a Hindenburga měly tendence ho podceňovat, a dokonce jím opovrhovat. Toto velké nepochopení jeho kvalit bylo dalším zásadním důvodem, proč se Hitler nakonec dokázal stát kancléřem.¹⁰⁰

Pro Papena byla hlavním problémem velmi malá podpora ze strany voličů k tomu, aby jeho vláda mohla fungovat. Toho se podařilo nacistům využít 12. září 1932, kdy Hermann Göring, který zastával funkci předsedy říšského sněmu, napomohl zorganizovat hlasování o nedůvěře vládě. Nové volby byly vyhlášeny na listopad, již páté v tomto roce a lidé už tím začínali být znaveni. Hitler se však dal znovu do práce a své útoky přímo směřoval právě na Papena a jeho „vládu baronů“. Prohlašoval, že pro něj na rozdíl od Papena není důležité pobírat plat kancléře, ale že „Pro něj je rozhodující práce pro národ.“ Však ani jeho vyčerpávající kampaň nezajistila nacistům vyšší počet hlasů. V těchto posledních svobodných volbách Výmarské republiky ztratila NSDAP dva miliony voličů. Velkým faktorem, který ovlivnil preference voličů, bylo Hitlerovo srpnové odmítnutí vstupu do vlády. Tento krok vyvolal značný zmatek a nejistotu u voličů.

Hitler nehodlal ustoupit. Odmítal veškeré kompromisy a návrhy na vytvoření koalic, aby vznikla fungující většina. Dne 17. listopadu se Papen rozhodl přestat s pokusy nalézt základnu pro svou vládu a odstoupil z funkce kancléře. Dva dny na to, při jednání Hindenburga s Hitlerem se situace opět nikam neposunula. Prezident k Hitlerovi přistupoval s výjimečnou nedůvěrou a na této schůzi opakoval to, co v srpnu. Hindenburg chtěl, aby se Hitler se svým hnutím zapojili do vlády, obával se, že po přijetí Hitlerova požadavku na kancléřství by došlo k nastolení stranické diktatury. Pozvání na další jednání s prezidentem, které mělo připadnout na 30. listopadu, už Hitler odmítl jako bezpředmětné, a tak patová situace nadále trvala.

Nově zvoleným kancléřem se stal armádní generál Kurt von Schleicher, který dobře věděl, že je potřeba nacistického „Vůdce“ dostat ze hry. Pokusil se proto

¹⁰⁰ REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873. str.63-64

navázat kontakt s druhým nejvýznamnějším mužem NSDAP Gregorem Strasserem. Strasser se na rozdíl od Hitlera přikláněl k možnosti, že by NSDAP mohla přijmout spojení s ostatními stranami a pokud by to bylo nutné, vstoupit do vlády bez nabídky kancléřské funkce. Hitler tento přístup však rázně zamítl, a tak vznikla vnitrostranická roztržka. Na tajné schůzce 3. prosince byl Strasserovi nabídnut post vicekancléře a pruského ministerského předsedy. Strasser měl před sebou teď dvě možnosti: buďto podpořit Hitlera, anebo jít proti němu a pokusit se pro své stanovisko získat část strany. Toto nakonec dne 8. prosince vyústilo v naprosto jiný výsledek, kdy se Strasser rozhodl odejít z politiky. Tímto Schleicherovy politické naděje pohasly.¹⁰¹

Hospodářská krize a bída v Německu mezitím nebrala konce. Řadoví občané mohli jen bezmocně přihlížet dramatu, které se odehrávalo na politické scéně. Průmyslová výroba poklesla oproti roku 1929 o 42 %. Také cena akcií se snížila o více než dvě třetiny. To, co však zemi trápilo nejvíce, byla masová nezaměstnanost, která na přelomu let 1932 a 1933 dosahovala nevídaných rozměrů. Úřady práce v lednu 1933 evidovaly 6 013 612 osob bez práce. Také na venkově se šířila beznaděj, která pramenila z pocitu, že na obzoru není žádné řešení této krize, ať už je u moci kdokoli. Panoval hněv a nevraživost vůči výmarským vládám a stranám, a to jak na venkově, tak i ve městech. Již nikdo nechtěl ani slyšet o parlamentním systému a autoritářský režim se čím dál tím míň jevil jako cosi odpuzujícího. Také NSDAP schytávala notné kritiky, avšak na pravici se pro lid nenabízela jiná politická alternativa, která by v jejich očích zvládla vytvořit podmínky pro národní obnovu. A i přestože dvě třetiny obyvatelstva Hitlerovi svůj hlas neodevzdaly, mnozí z nich nacismus úplně neodmítali. Hlavní styčný bod představovalo všeobecné znechucení a hrůza z komunismu, které bylo přízračné po přibližně čtyři pětiny společnosti. Pokud by se stalo, že by střední třída a zámožní Němci, ba i dokonce nemalá část dělnické třídy postavili před volbu mezi komunismem a nacionálním socialismem, vybrali by si nacisty. Obecně panovala obava, že komunisté

¹⁰¹ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str.366-374

zakázou soukromé vlastnictví, nastolí diktaturu proletariátu a budou vládnout v nejlepším zájmu Moskvy.¹⁰²

5.3. Lednová jednání a jmenování Hitlera kancléřem

V lednu roku 1933 se v Německu odehrálo mimořádné politické drama. Většina tohoto dění však probíhalo mimo zorné pole německého lidu. Na večeri, která se konala 16. prosince v Berlínském pánském klubu byl vznesen návrh, že by se mohlo uskutečnit setkání Franze von Papena s Adolfem Hitlerem. Termín této schůzky byl stanoven na 4. ledna v domě barona Kurta von Schrödera v Kolíně nad Rýnem. Původním plánem bylo, že toto setkání proběhne v úplné tajnosti. Papeň byl však vyfotografován, jak vystupuje ze svého vozu a již na druhý den se na titulku novin *Die Tat Tägliche Rundschau* objevily zprávy s úvahami, zda dojde k sestavení vlády v čele s Hitlerem za pomoci Papeňovy přímluvy u prezidenta Hindenburga. Jak Hitler, tak i Papeň byli nuceni tento fakt popřít. Nicméně jejich rozhovor se postupně stočil k otázce složení nové vlády. Zdálo se, že snad poprvé v průběhu veškerých jednání byl Hitler ochoten spokojit se s nižším postem, než bylo kancléřství, byť jen na omezenou dobu. Papeň hovořil o tzv. Duumvirátu a ponechal otevřenou možnost nabídky určitých resortů některým z Hitlerových spolupracovníků. Téměř po dvou hodinách byla schůzka u konce s příslibem, že další otázky se proberou na příštím setkání. Na soukromé audienci u říšského prezidenta ho Papeň informoval, že Hitler snížil své požadavky a je ochoten vstoupit do koaliční vlády s pravicovými stranami. Papeň dostal od Hindenburga pokyn, aby zůstal s nacistickým vůdcem v kontaktu.¹⁰³

Brzy na to se uskutečnilo druhé setkání Papena s Hitlerem. Tentokrát se tak stalo v noci z 10. na 11. ledna v pracovně Ribbentropovy rezidence v luxusní berlínské čtvrti Dahlem. Schůze byla však rychle u konce poté, co Papeň Hitlerovi sdělil skutečnost, že Hindenburg je stále pevně rozhodnut proti jeho jmenování kancléřem. Rozhněvaný Hitler se rozhodl veškerá další jednání odložit do doby po volbách v Lippe. Právě v těchto volbách měla NSDAP příležitost ukázat, že po

¹⁰² KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 378-380

¹⁰³ Tamtéž str. 383-386

ztrátách z předchozího listopadu a po krizi se Strasserem opět postupuje vpřed. Navzdory ne příliš příznivé finanční situaci strany bylo vynaloženo veškeré úsilí a prostředky k tomu, aby bylo v Lippe dosaženo příznivého výsledku. Již dva týdny před volbami, které měly připadnout na 15. ledna, bylo Lippe prodchnuto všudypřítomnou nacistickou propagandou. Byla nasazena všechna nacistická esa. Promluvili Goebbels, Frick i Göring. Během jedenácti dnů Hitler pronesl sedmnáct projevů. A všechno toto úsilí se nakonec vyplatilo. V porovnání s listopadovými výsledky získala NSDAP téměř o 6 000 hlasů více a dosáhla 39,5 %.¹⁰⁴ Nacisté vykreslovali tyto výsledky jako triumf, dokonce 15. leden nazvali „*dnem obratu – okamžikem, který nám znovu dodal nadlidskou sílu rvát se o konečné vítězství v zemi.*“¹⁰⁵ Pravdou však bylo, že výsledky byly méně skvělé, než tvrdili. Šlo ale především o optický dojem, a to volby v Lippe splnily.

Na posílení Hitlerova postavení měla přívětivý vliv hlavně rostoucí izolovanost kancléře Schleichera. Po ztroskotání tajného plánu s Gregorem Strasserem se jeho naděje na získání podpory z řad nacistů v polovině ledna prakticky rozplynuly. V té době už Říšský zemědělský svaz otevřeně vyhlásil válku jeho administrativě za to, že odmítla uvalit vysoká dovozní cla na zemědělské zboží. Jeho postavení také notně oslabilo provalení skandálu s Východní pomocí, do kterého byli zapleteni někteří Hindenburgovi známí a jiní velkostatkáři.¹⁰⁶

Ribbentrop, který fungoval jako prostředník, naplánoval na 18. ledna další setkání Papena s Hitlerem. Hitler, který byl povzbuzen vítězstvím v Lippe a prohlubujícími se Schleicherovými problémy, přitvrdil svůj postoj z předchozích schůzek a výslovně požadoval kancléřský úřad. Když Papen odmítl a tvrdil, že jeho vliv na Hindenburga není dostatečný, aby toho dosáhl, Hitler bývalému kancléři sdělil, že nevidí důvod k dalším rozhovorům. Ribbentrop poté naznačil, že by stálo za to promluvit si s prezidentovým synem Oskarem Hindenburgem. Následujícího dne Ribbentrop svou myšlenku dále rozvinul s Papenem. Výsledkem byla schůzka naplánovaná na večer 22. ledna v Ribbentropově domě,

¹⁰⁴ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 386

¹⁰⁵ RICHTER, Karel, Roman CÍLEK a Jiří BÍLEK. *Cesty k moci: 1917, 1933, 1948*. Praha: Themis, 2005. ISBN 80-731-2040-2. str. 226

¹⁰⁶ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 386-387

přičemž Oskar von Hindenburg a státní tajemník říšského prezidenta Otto Meissner souhlasili s účastí. Hitler hodlal na prezidentova syna patřičně zapůsobit, hlavní část schůzky tvořila jejich dvouhodinová diskuse. Hitler hovořil také s Papenem, který mu sdělil, že prezident sice nezměnil svůj názor na jeho jmenování kancléřem, ale uznal, že je třeba, aby národní socialisté byli zahrnuti buď do této, nebo do nové vlády. Hitler však nehodlal ustoupit. Dal jasně najevo, že nacistická spolupráce bude probíhat pouze pokud se on stane kancléřem. Kromě toho trval na říšském ministerstvu vnitra pro Fricka a dalším vládním postu pro Göringa. Tyto požadavky byly skromnější než ty, které předložil Schleicherovi v srpnu předchozího roku. Papen požadoval funkci vicekancléře pro sebe. S tímto výsledkem bylo jednání ukončeno, Papen přislíbil, že bude nadále usilovat o to, aby se Hitler stal kancléřem.¹⁰⁷ Meissner při Norimberském tribunálu svědčil o zpáteční cestě z tohoto jednání: „*Oskar von Hindenburg byl během jízdy neobyčejně tichý. Poznamenal pouze, že nyní se nedá nic dělat – NSDAP bude muset být přijata do vlády. Měl jsem dojem, že se Hitlerovi podařilo získat ho pro sebe.*“¹⁰⁸

Kancléř Schleicher, který si byl vědom ohrožení své pozice, informoval prezidenta, že při odloženém zasedání Říšského sněmu 31. ledna lze očekávat hlasování o nedůvěře jeho vládě. Chtěl si u Hindenburga vyžádat rozpuštění sněmu a vyhlášení státního nouzového stavu, což by mu umožnilo oddálit blížící se únorové volby, postavit mimo zákon některé politické skupiny a upevnit tak svoji moc. Hindenburg mu pouze sdělil, že bude o jeho návrhu uvažovat. Schleicher odcházel s nepořízenou a 28. ledna podal demisi celého kabinetu. Během několika dalších hodin Hindenburg požádal Papena, aby se pokusil najít řešení v souladu s ústavou a s podporou Říšského sněmu. Podle Papenovy vlastní verze ho prezident pověřil, aby shromáždil podklady týkající se možnosti sestavení Hitlerova kabinetu.¹⁰⁹

¹⁰⁷ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 387-388

¹⁰⁸ RICHTER, Karel, Roman CÍLEK a Jiří BÍLEK. *Cesty k moci: 1917, 1933, 1948*. Praha: Themis, 2005. ISBN 80-731-2040-2. str. 230

¹⁰⁹ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 388

Následně po Schleicherově odstoupení započala jednání mezi Papenem, Hitlerem a Hugenbergem, který byl předsedou strany DNVP (Německá nacionální lidová strana). Hugenberg souhlasil s Hitlerovým kabinetem, ale trval na tom, že jeho pravomoci musí být omezeny. Jako odměnu za podporu DNVP si u Hitlera vyžádal říšské a pruské ministerstvo hospodářství. Hitler opět opakoval, že pokud bude moci být kancléřem a komisařem pro Prusko a pokud členům jeho strany případnou funkce ministra vnitra v Říši a Prusku, je ochoten zařadit do vlády členy předchozích kabinetů, které prezident preferoval. Ribbentrop a Göring se snažili Hitlera přesvědčit, aby se spokojil s menšími požadavky. Hitler nakonec neochotně přistoupil na to, že pravomoci říšského komisaře pro Prusko případnou Papenovi jako vicekancléři. Papen mezitím už kontaktoval některé z bývalých ministrů, kteří se vyjádřili kladně na otázku, zda by byli ochotni působit v Hitlerově kabinetu. Když to Papen ještě ten večer sdělil Hindenburgovi, udělalo to na něj patřičný dojem. Potěšila ho také "umírněnost" Hitlerových požadavků. Říšský prezident byl nyní poprvé ochoten spolupracovat s Hitlerovým kabinetem. Patová situace byla vyřešena.¹¹⁰

Papen pokračoval ve svém mocenském vyjednávání i druhý den při schůzi s Hitlerem a Göringem. Vyústěním tohoto jednání bylo rozhodnutí o složení vlády. Nacistům připadl post kancléře a další dvě funkce ministrů. Hugenberg zastupoval nacionály a ostatní ministři vesměs kruhy politického středu, konzervativců a pravice. Ve svých úřadech měli setrvat i někteří dosavadní členové Schleicherova kabinetu. Zejména Konstantin von Neurath na postu ministra zahraničí, Schwerin von Krosigk jako ministr financí a Paul von Eltz-Rübenach pro ministerstvo pošt a dopravy. Továrník Franz Seldte zastával funkci ministra práce. Obsazení ministerstva spravedlnosti bylo prozatím ponecháno otevřené. Hitler navrhl Wilhelma Fricka na post říšského ministra vnitra.¹¹¹ Kompenzací za ústupek ohledně funkce říšského komisaře Pruska byl Papenův souhlas s tím, že Göring bude působit jako Papenův zástupce na pruském ministerstvu vnitra. Toto byla pro nacisty klíčová funkce, která jim zajišťovala kontrolu nad policií v Prusku, které

¹¹⁰ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6 str.389-390

¹¹¹ RICHTER, Karel, Roman CÍLEK a Jiří BÍLEK. *Cesty k moci: 1917, 1933, 1948*. Praha: Themis, 2005. ISBN 80-731-2040-2. str. 240-241

zabíralo dvě třetiny území Říše. Hugenberg byl několikrát od svých přátel upozorňován před neblahými následky Hitlerova kancléřství, na tato varování však nedbal. Tvrdil, že dokud byl Hindenburg prezidentem a vrchním velitelem ozbrojených sil, Papen vicekancléřem a on sám bude mít kontrolu nad hospodářstvím, nemůže se nic stát. „*My už si Hitlera osedláme,*“¹¹² konstatoval Hugenberg. Myšlenka Hitlerova kabinetu hluboce znepokojovala i některé Papenovy konzervativní přátele. Ten jim ovšem odvětil, že v rámci ústavy neexistuje žádná jiná alternativa.¹¹³

Touto dobou panovala ve vzduchu znervózňující nejistota. Nacisté cítili nutkavou potřebu vývoj uspíšit. K tomu výrazně napomohl Werner von Alvensleben, člověk dobře známý svou zálibou v intrikách. Alvensleben se objevil u Goebbelse a tvrdil, že přináší zprávu, která nesnese odkladu: „*Generálové na Bendlerstrasse připravují pod Schleicherovým vedením násilný puč. Postupimská posádka má pohotovost. Chtějí odsunout říšského prezidenta do Neudecku a zřídit vojenskou diktaturu.*“¹¹⁴ Toto falešné sdělení splnilo svůj účel. Říšský prezident Hindenburg propadl panice. Naléhal, aby nová Hitlerova vláda bez prodlení složila přísahu. Kancelář na to konto vydala prohlášení, že přísaha nové vlády se uskuteční hned následující den 30. ledna v jedenáct hodin.

V pondělí 30. ledna se v kanceláři prezidenta sešli všichni, kdo měli tvořit novou Hitlerovu vládu. Při čekání na přijetí prezidentem byla předmětem rozhovoru otázka nových voleb, které Hitler prosazoval. Odmítavý postoj k této věci zaujal především Hugenberg, kterému bylo jasné, že nacisté by v těchto volbách získali mnoho hlasů na úkor jeho nacionalů. Roztržka se vyostřovala, až se Papen začal obávat, zdali jeho a Hitlerova dohoda opravdu stojí na tak pevné půdě, jak se domníval. Debata však byla narušena státním sekretářem Meissnerem, který je uvedl k prezidentovi. Hindenburg pronesl pouze krátký uvítací projev, v němž vyjádřil uspokojení nad tím, že nacionalistická pravice konečně dosáhla dohody. Pak už jen souhlasně přikyvoval, když Hitler slavnostně

¹¹² KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 391

¹¹³ Tamtéž str. 391

¹¹⁴ RICHTER, Karel, Roman CÍLEK a Jiří BÍLEK. *Cesty k moci: 1917, 1933, 1948*. Praha: Themis, 2005. ISBN 80-731-2040-2. str. 242

přisahal, že bude svou funkci vykonávat nadstranicky a ve prospěch celého národa. Hitler a jeho kabinet čekal na odpověď říšského prezidenta, která byla zformulována do jediné věty: „*A teď Vás, pánové, provázej Bůh.*“¹¹⁵

Opravdu došlo k tomu, co si ještě před necelým rokem málokdo, mimo řady nacistických fanatiků, dokázal představit. Hitlerova agresivní tvrdohlavost uspěla navzdory všem překážkám. „Vídeňská nula“, „neznámý voják“, pivní demagog, vůdce strany, která byla roky na úplném okraji politiky, muž bez jakýchkoli předpokladů pro řízení sofistikovaného státního aparátu, jehož prakticky jedinou kvalifikací byla schopnost získat podporu nacionalistických mas, byl nyní pověřen vedením jednoho z předních států Evropy. Joseph Goebbels si poznamenal do svého deníku: „*To je začátek nového rozvoje národa...Jsme u cíle. Začíná německá revoluce.*“¹¹⁶

Bylo také mnoho těch, kteří předvíдали budoucí katastrofu, a nebyli jen mezi poraženou levicí. Generál Erich Ludendorff napsal svému válečnému druhovi Hindenburgovi tato slova: „*Vy jste naši posvátnou německou otčinu vydal jednomu z největších demagogů všech dob...Slavnostně prorokuji, že tento zlořečený člověk uvrhne naši Říši do propasti a dovede náš národ k nepředstavitelnému neštěstí. Za to, co jste provedl, Vás budou budoucí generace proklínat ještě ve Vašem hrobě.*“¹¹⁷

¹¹⁵ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 392

¹¹⁶ RICHTER, Karel, Roman CÍLEK a Jiří BÍLEK. *Cesty k moci: 1917, 1933, 1948*. Praha: Themis, 2005. ISBN 80-731-2040-2. str. 247

¹¹⁷ KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6. str. 395

Závěr

Předkládaná práce je členěna do pěti kapitol, jejichž obsah objasňuje jak se z podivného a nijak výrazného mladíka mohl stát jeden z nejmocnějších a nejstrašnějších tyranů světových dějin. První kapitola pojednává o Hitlerově původu, jeho nelehkém dětství a celkové rodinné situaci. Vztah s jeho despotickým otcem se velmi silně odrazil na jeho dospívání. Časté stěhování zapříčinilo, že Hitler byl samotář a těžko navazoval nová přátelství. Už v tuto dobu měl problémy při svých studiích a pohrdal jakýmkoli autoritami. Zásadní zlom nastal v jeho osmnácti letech, kdy se rozplynul sen o jeho kariéře umělce, poté co ho pro nedostatek talentu nepřijali na Vídeňskou akademii výtvarných umění a krátce na to přišel o svou matku, kterou hluboce miloval. Obě tyto rány výrazně formovaly jeho osobnost a Hitler si je v sobě nesl až do konce svého života.

Dále práce navazuje na důležité období, které Hitler prožil ve Vídni. Zde zažíval krušné časy. Po opakovaném odmítnutí ze strany akademie se pět let se potloukal mezi chudobinci a životem na ulici. V těchto dobách čelil letům plným strádání, odmítání a nenaplnění svých uměleckých ambicí. Nešťastný průběh jeho vídeňského pobytu ponížil Hitlera natolik, že začal městem pohrdat. Vídeňská léta nesmazatelně poznamenala „základní zásobu názorů“, které zastával. Tyto „osobní názory“ se však ještě nespojily v plnohodnotnou ideologii či „světový názor“.

Další kapitola nastínila první světovou válku a Hitlerovu roli v ní. Vstup do války viděl jako vysvobození z jeho doteď neúčelného života. Počáteční euforie však brzy pomine a vojáci se se střetnou s krutou realitou války. Práce plynule navazuje na mírová jednání ve Versailles, při nichž se spojenci pokoušeli nalézt kompromis a vypracovat podmínky mírového urovnání. Výsledkem bylo přijetí Versaillské dohody, která měla mnoho nedostatků a neblahý dopad na mocenskou rovnováhu v Evropě.

Druhá část diplomové práce přibližuje Hitlerův vstup na politickou scénu a jeho postupný politický růst. Díky svým agitačním schopnostem se Hitler brzy dostává do čela hnutí NSDAP. Nelehké hospodářské podmínky v zemi vedou k radikalizaci obyvatelstva a k jejich zvýšené podpoře extrémistických hnutí. Práce se zde se

také věnuje Hitlerovým plánům na revoluci, které vyústí v nevydařený pokus o politický puč. Důsledkem toho je Hitler odsouzen k vězení v Landsbergu, kde sepíše své životní dílo s názvem Mein Kampf. Následující kapitola nastíní vymezení a ideologii národního socialismu, který vychází z německé tradice fašismu.

Závěr práce tvoří kapitola, která představuje Hitlerův návrat do politiky a jeho snahy uchopit moc parlamentní cestou. Podpora jeho strany v důsledku hospodářské krize stoupala a Hitlerovi se nakonec podařilo, díky jeho neústupnosti a zákulisním intrikám, dostat do pozice, kdy prezident Paul von Hindenburg dal souhlas k sestavení jeho kabinetu a jmenoval Adolfa Hitlera říšským kancléřem.

Seznam použitých zkratk

DAP – Deutsche Arbeiterpartei (Německá dělnická strana)

DNVP – Deutschnationale Volkspartei (Německá národně lidová strana)

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národně socialistická německá dělnická strana)

SS – Sturmabteilung (Útočné oddíly)

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálnědemokratická strana Německa)

USA – United States of America (Spojené státy americké)

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

Adolf Hitler. Praha: Naše vojsko, 2010. Vojenské dějiny ve fotografii. ISBN 978-80-206-1127-7

BULLOCK, Alan. *Hitler: A study of tyranny*. London: Odhams, 1952

BURLEIGH, Michael. *The Third Reich: A New History*. London: Pan Books, 2011. ISBN 9780330475501

CAKL, Ondřej, HOLEK JAROSLAV, ed. *Dovedu to pochopit? Hrozby neonacismu*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-54-5.

COLLOTTI, Enzo. *Hitler a nacismus*. Praha: Columbus, 1996. Edice XX. století. ISBN 80-859-2844-2.

DANICS, Štefan, JOSEF DUBSKÝ a LUKÁŠ URBAN. *Základy sociologie a politologie*. 4. upravené a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-807-3807-511.

DANICS, Štefan a TOMÁŠ KAMÍN. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2., rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-286-7

EVANS, Richards. *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Group, 2005. ISBN 978-1-101-04058-4

FEST, Joachim. *Hitler: Kompletní životopis*. Praha: NAŠE VOJSKO, 2008. ISBN 978-80-206-0946-5.

HAM, Paul. *Mladý Hitler: zrození Führera*. Praha: Dobrovský, 2020. Pangea. ISBN 978-807-5850-102

HAMANN, Brigitte. *Hitlerova Vídeň: diktátorova učednická léta*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 2011. Obzor (Prostor). ISBN 978-80-7260-246-9.

HAUNER, Milan a JAROSLAV ČVANČARA. *Hitler den po dni: úplný životopis slovem a obrazem*. Praha, 2017. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-181-9

HENIG, Ruth. *Versailles and After: 1919-1933*. Taylor & Francis e-Library, 2001 ISBN 0203134303.

HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-807-3801-373

CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3670-986.

CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. ISBN 80-710-6068-2

KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6

KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Vyd. 3. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0025-7

KUBIZEK, August. *Adolf Hitler, můj přítel z mládí*. [Turnov]: Tygros, 2012. ISBN 978-80-260-1879-7.

MORAVCOVÁ, Dagmar a Pavel BĚLINA. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1998. ISBN 80-861-3004-5

REES, Laurence. *Temné charisma Adolfa Hitlera: cesta do propasti*. Praha: Knižní klub, 2013. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4239-873

RICHTER, Karel, Roman CÍLEK a Jiří BÍLEK. *Cesty k moci: 1917, 1933, 1948*. Praha: Themis, 2005. ISBN 80-731-2040-2

SHIRER, William L. *Vzestup a pád Třetí říše: dějiny nacistického Německa*. Brno: L. Marek, 2004. ISBN 80-862-6351-7

STEFFAHN, Harald. *Hitler*. Olomouc: Votobia, 1996. Malé monografie (Votobia). ISBN 80-858-8527-1.

STEINERT, Marlis. *Hitler*. Praha: Levné knihy, 2007. ISBN 978-807-3095-222

STONE, Norman. *Hitler*. London: Bloomsbury Reader, 2013. ISBN 9781448211418.

ULLRICH, Volker. *Hitler: Ascent 1889-1939*. New York: Alfred A. Knopf, 2016. ISBN 9780385354387.

VOLKER, Ullrich. *Hitler: Ascent 1889-1939*. New York: Alfred A. Knopf, 2016. ISBN 9780385354394

WILLMOTT, H. P. *První světová válka*. V Praze: Euromedia Group – Knižní klub, 2005. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1228-5

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4

ZITELMANN, Rainer. *Adolf Hitler a jeho cesta k moci*. Praha: V.P.K., 1993. ISBN 80-856-2227-0

Internetové zdroje:

ÁLVAREZ, Jorge. Eduard Bloch, the Jewish doctor whom Hitler helped to leave Germany in 1940. *LBV Magazine Cultural Independiente* [online]. Dostupné z: <https://www.labrujulaverde.com/en/2020/04/eduard-bloch-the-jewish-doctor-whom-hitler-helped-to-leave-germany-in-1940/>

The Fourteen Points: Woodrow Wilson and the U.S. Rejection of the Treaty of Versailles. *The National WWI Museum and Memorial*. Dostupné z: <https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Rodokmen rodiny Adolfa Hitlera

Příloha č. 2 – Studentská léta

Příloha č. 3 - Dav na Odénském náměstí při vyhlášení války

Příloha č. 4 – Hitler v první světové válce

Příloha č. 5 – Hitler při projevu cca 1925

Příloha č. 6 – Hitler v řečnické póze

Příloha č. 7 - Adolf Hitler a Paul von Hindenburg 21. března 1933 v Postupimi

Příloha č. 8 – Program NSDAP (24.02.1920)

Příloha č. 2 – Studentská léta

Zdroj: KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6

Příloha č. 3 - Dav na Odénském náměstí při vyhlášení války

Zdroj: KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6

Příloha č. 4 – Hitler v první světové válce

Zdroj: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/news/undermined-hitler-s-image-as-wwi-hero-2054970.html>

Příloha č. 5 – Hitler při projevu přibližně rok 1925

Zdroj: <https://time.com/4192760/hitler-munich-excerpt/>

Příloha č. 6 – Hitler v řečnické póze

Zdroj: KERSHAW, Ian. *Hitler: I. díl, 1889-1936: Hubris*. Praha 3: Argo, 2004. ISBN 978-80-7203-581-6

Příloha č. 7 - Adolf Hitler a Paul von Hindenburg 21. března 1933 v Postupimi

Zdroj: <https://www.timeshighereducation.com/books/review-how-democracies-die-steven-levitsky-and-daniel-ziblatt-viking>

Příloha č. 8 – Program NSDAP (24.02.1920)

Program Německé strany práce je časovým programem. Její vůdcové odmítají po dosažení cílů, vytčených tímto programem, určovat nové cíle, a to pouze za účelem umožnit na základě uměle vystupňované nespokojenosti mas další existenci strany.

1. Požadujeme na základě práva sebeurčení národů sjednocení všech Němců a vznik Velkého Německa.

2. Požadujeme zrovnoprávnění německého národa s ostatními národy a zrušení mírových smluv z Versailles a St. Germain.

3. Požadujeme zemi a půdu (kolonie) pro obživu našeho lidu a usídlení přírůstku našeho obyvatelstva.

4. Státním občanem může být pouze soukmenovec. Soukmenovcem je pouze ten, kdo je německé krve, bez ohledu na vyznání. Žádný Žid nemůže proto být soukmenovcem.

5. Kdo není státním občanem, může žít v Německu pouze jako host a musí podléhat cizineckým zákonům.

6. Právo rozhodovat o řízení státu a jeho zákonech může příslušet pouze státním občanům. Proto požadujeme, aby každý veřejný úřad, lhostejno jaký, ať již v Říši, zemi nebo obci, byl vykonáván pouze státními občany.

Bojujeme proti zkorumpovanému parlamentnímu hospodářství a obsazování úřadů pouze podle potřeby stran, bez ohledu na charakter a schopnosti uchazeče.

7. Požadujeme, aby se stát zavázal v první řadě zajistit možnosti výdělků a životní perspektivy státních občanů. Pokud není možné uživit všechny příslušníky státu, je nutno vykázat z Říše příslušníky cizích národů (ty, kteří nejsou státními občany).

8. Je třeba zabránit každé další imigraci ne-Němců. Požadujeme, aby všichni ne-Němci, kteří se přistěhovali do Německa po 2. srpnu 1914, byli ihned přinuceni opustit Říši.

9. Všichni občané státu musí mít stejná práva a povinnosti.

10. První povinností každého občana státu musí být [produktivní] duševní nebo tělesná práce. Činnost jednotlivce nesmí ohrožovat zájmy celku, nýbrž se musí dívat v rámci celku a ku prospěchu všech.

Proto požadujeme:

11. Zrušení bezpracných příjmů, získaných bez vynaložení úsilí, tj. odstranění úrokové poroby.

12. S ohledem na nesmírné oběti na majetku a krvi, které požaduje každá válka na svém lidu, musí být osobní válečné obohacování označeno jako zločin proti národu. Proto požadujeme restituci válečných zisků, a to beze zbytku.

13. Požadujeme zestátnění všech (dosud) vzniklých trustů (podniků).

14. Požadujeme rozdělení zisků velkopodniků.

15. Požadujeme vytvoření velkorysého systému péče o staré občany.

16. Požadujeme vytvoření zdravého středního stavu a jeho podporu, okamžitě zespolečenštění velkých obchodních domů a jejich pronajmutí za nízké ceny malým živnostníkům, co největší zohlednění všech malých živnostníků při

dodávkách státu, zemím nebo obcím.

17. Požadujeme pozemkovou reformu, přizpůsobenou našim národním potřebám, vytvoření zákona o vyvlastnění půdy pro veřejně prospěšné účely bez náhrady. Požadujeme odstranění pozemkové daně a zabránění spekulacím s půdou.

18. Požadujeme nemilosrdný boj proti těm, kteří svou činností poškozují společné zájmy. Sprosté zločince, lichváře, šmelináře a jim podobné je třeba potrestat smrtí, a to bez ohledu na jejich vyznání a rasu.

19. Žádáme, aby bylo římské právo, sloužící materialistickému světovému názoru, nahrazeno německým obecným právem.

20. Aby bylo každému schopnému a pilnému Němci umožněno dosáhnout vyššího vzdělání a tím také vedoucího postavení, musí se stát postarat o důkladné budování naší lidově-vzdělávací soustavy. Učební osnovy všech vzdělávacích zařízení je třeba přizpůsobit potřebám praktického života. Pochopení státní myšlenky je třeba podporovat již od počátku školní výchovy (v občanské výchově). Požadujeme, aby bylo zvláště nadaným dětem chudých rodičů bez ohledu na jejich stav nebo postavení poskytnuto vzdělání na náklady státu.

21. Stát se musí postarat o povznesení zdraví lidu, a to ochranou matky a dítěte, zákazem práce mladistvých, zvyšováním tělesné zdatnosti na základě povinné tělesné a sportovní výchovy ze zákona, větší podporou všech spolků, které se zabývají fyzickou výchovou mládeže.

22. Požadujeme odstranění žoldněřského vojska a vytvoření lidové armády.

23. Požadujeme uzákonění boje proti vědomým politickým lžím a jejich rozšiřování v tisku.

Pro vytvoření německého tisku, požadujeme, aby:

1. všichni spisovatelé a spolupracovníci novin, které vycházejí v německém jazyce, museli být soukmenovci,

2. vydávání neněmeckých novin podléhalo výslovnému povolení státu. Tyto noviny nesmí být tištěny v německém jazyce,

3. bylo ne-Němcům zákonem zakázáno finančně se podílet na vydávání německých novin nebo je ovlivňovat. Jako trest za takový přestupek požadujeme takový novinářský podnik zavřít a ne-Němce, kteří se na něm podíleli, okamžitě vykázat z Říše.

Noviny, které by se prohřešily proti obecnému zájmu, je třeba zakázat.

Požadujeme zákonný boj proti takovému uměleckému nebo literárnímu směru, který působí na život našeho lidu rozkladným vlivem, a uzavření všech institucí, které se prohřešily proti výše uvedeným požadavkům.

24. Požadujeme svobodu všech církevních vyznání ve státě, pokud tato neohrožují jeho existenci nebo se neprohřešují proti mravnosti a morálce germánské rasy.

Strana jako taková zastává stanovisko pozitivního křesťanství, ale neváže se na určité vyznání. Bojuje proti židovsko-materialistickému duchu v nás a mimo nás a je přesvědčena, že trvalé ozdravení našeho lidu se může dít pouze zevnitř na základě:

Obecný zájem stojí před zájmem jednotlivce.

25. Pro splnění všech těchto požadavků požadujeme: vytvoření silné centrální moci Říše, bezpodmínečnou autoritu politického ústředního parlamentu nad celou Říší a jejími organizacemi obecně.

Vytvoření stavovských a profesních komor za účelem provádění rámcových zákonů, vydaných státem, v jednotlivých spolkových státech.

Vůdcové strany slibují, že budou bezohledně postupovat s cílem realizace předešlých bodů, a to v případě nutnosti i s nasazením vlastních životů.

Mnichov, 24. února 1920

Zdroj: PROGRAM NSDAP (24.2.1920). *Moderní dějiny* [online]. [cit. 2023-09-04].

Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/program-nsdap-24-2-1920/>